

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA APLIKOVANÉ GEOINFORMATIKY A
ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

*Rozeznání fragmentů historické krajiny z mapových děl
na Voticku a jejich uplatnění jako dílčího podkladu
krajinného plánování*

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Vítězslav Moudrý

Diplomant: Bc. Lukáš Pospíšil

2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro: **Bc. Lukáše Pospíšila**
obor: **Krajinné a pozemkové úpravy**

Název tématu:

Rozeznání fragmentů historické krajiny z mapových děl na Voticku a jejich uplatnění jako dílčího podkladu krajinného plánování

Název tématu v anglickém jazyce:

Identification of historical landscape fragments in maps at Voticko area and its application as a partial basis of landscape planning

Zásady pro vypracování:

Autor zpracuje literární rešerši z oblasti krajinného plánování a zaměří se zejména na historické mapové podklady dostupné pro krajinné plánování v ČR. Analyzuje prostorové vztahy a změny v čase vodních ploch, cestní sítě a jejich doprovodných prvků ve vybraných katastrálních územích Voticka. Vyhodnoceny budou minimálně dva časové horizonty, které budou zvoleny tak, aby odrážely nejdůležitější historické události, které měly vliv na utváření krajiny, resp. cestní sítě v zájmové oblasti. Využito bude některých z dostupných historických dat (vojenská mapování, letecké snímky, katastrální mapy)

Výsledným výstupem této práce bude ucelený mapový podklad zahrnující cesty a vodní plochy stávající funkční, nefunkční a zaniklé.

Rozsah grafických prací: dokumentující řešení v GIS

Rozsah průvodní zprávy: min. 60 stran textu

Seznam odborné literatury:

- Beneš, J., Brůna, V., eds., 1994: Archeologie a krajinná ekologie, Nadace projekt Sever, Most, 81 str.
- Bumba, J., 2007: České katastry od 11. do 21. století, Grada Publishing, Praha, 192 str., ISBN: 978-80-247-2318-1.
- Doležal, P., Pavlík, M., Střítecký, L., Dumbrovský, M., Martének, J., 2010: Metodický návod k provádění pozemkových úprav, Ministerstvo zemědělství ČR – Ústřední pozemkový úřad, Praha, 173 str.
- Löw, J., Michal, I., 2003: Krajinný ráz, Lesnická práce, Kostelec nad Černými Lesy, 551 str., ISBN: 80-86386-27-9.
- Marcucci, D. J., 2000: Landscape history as a planning tool. Landscape and Urban Planning, no. 49, str. 67–81.
- Sádlo, J., Pokorný, P., Hájek, P., Dreslerová, D., Cílek, V., 2005: Krajina a revoluce – významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí, Malá Skála, Praha, 248 s., ISBN: 80-86776-02-6.
- Sklenička, P., 2003: Základy krajinného plánování, Naděžda Skleničková, Praha, 321 str., ISBN: 80-903206-1-9.
- Stejskalová, D., Novotný, I., 2008: Metodika krajinného plánu, VÚMOP, v.v.i., Brno, 85 str., ISBN: 978-80-904027-0-6
- Wylie, J., 2007: Landscape, Routledge, New York, 246 str., ISBN: 978-0-415-34144-8.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Vítězslav Moudrý**

Konzultant diplomové práce:

Datum zadání diplomové práce: září 2010

Termín odevzdání diplomové práce: **duben 2011**

L.S.

Ing. Petra Šimová, Ph.D.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.
Děkan

V Praze dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením Ing. Vítězslava Moudrého a že jsem uvedl všechny literární prameny, z nichž jsem čerpal. Současně dávám svolení k uveřejnění této diplomové práce na webových stránkách FŽP ČZU v Praze.

V Praze, dne 27. 4. 2011

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce, Vítězslavu Moudrému, za cenné připomínky, trpělivost a vedení, bez kterých by tato práce nevznikla.

Děkuji Českému úřadu zeměměřickému a katastrálnímu za poskytnutí podkladových dat.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá identifikací fragmentů historické krajiny z map Stablního katastru, Pozemkového katastru, III. vojenského mapování na Voticku. Jako zdroj informací o současné krajině je využit ZABAGED. V území je sledován vývoj cestní sítě, vodních toků, prvků drobné sakrální architektury a rozšíření vodních ploch od 1. pol. 19. století. Kontinuita prvků je zobrazena v mapách. V práci jsou diskutovány současné nástroje krajinného plánování a jejich vztah k historické podobě krajiny. Dále je řešena teoretická náplň krajinného plánu.

Klíčová slova: krajinný plán, Neustupov, Hostišov, Stablní katastr, Pozemkový katastr, kontinuita krajiny, paměť krajiny

Abstract

This diploma thesis is focused on identification of historical landscape fragments in maps at Voticko area. Stable Cadastre, Land Cadastre and III. military survey maps are used for fragments identification. As a source of information about the current landscape is used ZABAGED. Road network, rivers, small elements of religious architecture and water areas extensions and development are studied from the 1st half of 19th century. Continuity of studied elements is displayed in maps. Current landscape planning tools are discussed in this paper with the relation to historical landscapes. Furthermore, landscape plan theoretical content is discussed in this paper.

Key words: landscape plan, Neustupov, Hostišov, Stable Cadastre, Land Cadastre, landscape continuity, landscape memory

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Cíle práce.....	2
3. Literární rešerše.....	3
3.1 Krajina.....	3
3.1.1 Definice krajiny.....	3
3.1.2 Vývoj krajiny na našem území.....	4
3.1.3 Vnímání krajiny.....	12
3.1.4 Paměť krajiny.....	18
3.2 Katastr a jeho vývoj.....	20
3.2.1 Vývoj katastru do 19. století.....	20
3.2.2 Stabilní katastr.....	21
3.2.3 Pozemkový katastr	23
3.2.4 Období totality.....	24
3.2.5 Katastr nemovitostí.....	24
3.3 Historická vojenská mapování.....	25
3.3.1 I. vojenské mapování.....	25
3.3.2 II. vojenské mapování.....	26
3.3.3 III. vojenské mapování.....	26
3.4 Krajinné plánování.....	27
3.4.1 Komplexní pozemkové úpravy.....	27
3.4.2 Územní plánování.....	28
3.4.3 Parková a krajinářská tvorba.....	30
4. Metodika práce.....	31
5. Vymezení zájmového území.....	34
5.1 Základní údaje o území.....	34
5.2 Přírodní podmínky.....	35
5.3 Ráz krajiny.....	36
5.4 Struktura krajiny.....	38
5.5 Historie území.....	38
5.5.1 Oblast Hostišova.....	38
5.5.2 Oblast Hor.....	40
5.5.3 Oblast Neustupova.....	40

6. Cestní síť, vodní toky, vodní plochy a drobná sakrální architektura v území	42
6.1 Vývoj a stav cestní sítě.....	42
6.1.1 Oblast Hostišova.....	42
6.1.2 Oblast Hor.....	44
6.1.3 Oblast Neustupova.....	45
6.1.4 Cesty nefunkční a substituované.....	46
6.1.5 Kontinuita cestní sítě.....	47
6.2 Vodní toky a vodní plochy	47
6.2.1 Oblast Hostišova.....	47
6.2.2 Oblast Hor.....	49
6.2.3 Oblast Neustupova.....	49
6.3 Drobná sakrální architektura.....	51
7. Diskuse.....	52
7.1 Mapové podklady a výsledky analýz.....	52
7.2 Historické podklady a jejich uplatnění v hlavních nástrojích krajinného plánování.....	53
7.3 Rozeznané fragmenty historické krajiny a krajinný plán	56
8. Závěr.....	58
9. Přehled literatury a použitých zdrojů.....	61
10. Přílohy.....	67

1. Úvod

Krajina má mnoha tváří a je odrazem nejen přírodních podmínek, ale i generací lidí, kteří ji obývali a obývají. Neměli bychom se však nechat svést ke vnímání krajiny jako pouhého odrazu, neboť krajina je především živoucím prostorem s vlastní dynamikou a zákonitostmi. Krajina je prostorem i pro každého jediného člověka. Krajina je prostorem pro život a budeme-li se chovat necitlivě ke krajině, bude se onen disharmonický přístup zračit v nás samých, ve všem našem konání. Necitlivý a nepoučený přístup ke krajině není ničím menším než nedostatkem úcty.

Úžasnou vlastností takřka každé krajiny je její schopnost pamatovat si. *Paměť krajiny* je zvláštní fenomén, který by neměl být výlučnou državou archeologů a hrstky krajinných ekologů, nýbrž bychom se měli snažit o osvětu a širší zpřístupnění náplně tohoto pojmu. Aby čtení a porozumění nebylo výlučně spojeno s textem, ale i s krajinou v širším slova smyslu!

Pohlédneme-li na současnou podobu krajinného plánování, neunikne nám jeho neutěšený stav, který má v českém prostředí svůj původ zejména v absenci krajinného plánování jako samostatné disciplíny ukotvené v legislativě. Přestože Česká republika nezná komplexní plánování krajiny ani krajinné plány, existují zde rozličné nástroje (územní plánování, komplexní pozemkové úpravy), pomocí nichž můžeme problematiku krajinného plánování méně zdařile či zdařileji suplovat. Avšak problémem současných nástrojů vycházejících z platné legislativy je jejich nedostatečná provázanost v součinnosti s nevyčerpávajícím uplatněním těchto nástrojů. Mezi současné nástroje krajinného plánování můžeme zařadit i některé směry moderní parkové a krajinářské tvorby mající prozatím svoji zemi zaslíbenou spíše v zemích na západ od našich hranic.

S přijetím Evropské úmluvy o krajině ratifikované v roce 2003 je ab-

sence krajinného plánování handicapem, jenž budeme dříve či později nuceni odstranit.

V souladu s tématem této práce je jejím cílem zpracovat analýzu krajiny ve vybraných katastrálních územích na Voticku s důrazem na její historickou podobu a dochovavší se fragmenty, přičemž si tato práce ale neklade za cíl analyzovat historický vývoj land use. V rámci diskuse bude snaha zhodnotit ze vzešlých výsledků možnosti uplatnění historických fragmentů krajiny v procesu krajinného plánování.

2. Cíle práce

Všeobjímajícím cílem této práce je rozeznání prvků krajiny vybraných kategorií, které jsou nositeli kontinuity a paměti krajiny analýzou historických mapových děl.

Důraz bude kladen na prvky liniové – konkrétně cesty a jejich kontinuitu a vodní toky – a na prvky plošné – konkrétně vodní plochy. Vedle těchto skutečností bude také mapováno rozšíření doprovodných prvků cestní sítě bodového charakteru – konkrétně drobné sakrální architektury.

Podkladem krajinné analýzy budou císařské otisky map Stabilního katastru, mapy Pozemkového katastru a mapový soubor ZABAGED. Pro doplnění informací budou sloužit mapy III. vojenského mapování.

Při analýze cestní sítě v zájmovém území bude hrát významnou úlohu také současný stav jednotlivých cest a nikoliv pouze jejich současná přítomnost. Mnohé cesty zanesené v současných mapových dílech svoji funkci neplní zcela anebo jen částečně. Dílčím cílem bude identifikovat ony nefunkční prvky cestní sítě. Finálním výstupem bude ucelený soubor map zahrnující všechny zkoumané jevy.

3. Literární rešerše

3.1 Krajina

3.1.1 *Definice krajiny*

Krajina je mnohotvárnost; množství tváří krajiny se zrcadlí i v množství současných definic. Zásadní význam na poli krajinného plánování a ochrany krajiny má Evropská úmluva o krajině, která mimo jiné definuje krajinu jako: „část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jehož charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů“ (Rada Evropy, 2000).

Stejně tak významnou definicí krajiny je i ta uvedená v platné legislativě: “Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky“ (zák. č. 114/1992 Sb.).

Vlastní přístup k chápání a tedy i definování krajiny mají sociologové, environmentální antropologové a kulturologové. Zástupcem tohoto směru budiž Mikšíček, jenž ve svých esejích uvádí, že kulturní krajinu je možno chápat jako určitou „niku“ člověka, kterou člověk sám o sobě neměl a tedy ji vytvořil a vytváří i nadále v souladu s vývojem svých potřeb. Kulturní krajinu autor chápe „jako prostředek adaptace člověka na prostředí. Kulturní krajina je výsledkem práce člověka při zajištění obživy a také průmětem imaginálních schopností a vytváření pocitu domova“ (Mikšíček, 2005).

Variabilita definic krajiny má svůj původ v rozdílných zájmech, v rozdílných účelech, pro něž krajinu definujeme. Sklenička (2003) rozeznává pojetí krajiny z hlediska právního, geomorfologického, geografického, ekologického (krajinně-ekologického), architektonického (funkčně-estetického),

historického, demografického, uměleckého, emocionálního a také ekonomického (pojetí krajiny jako výrobního prostoru).

Definice krajiny jako formálního pojmu má svůj podstatný význam zejména v právních aktech. Z těchto formálních definic a mateřských úmluv či zákonů totiž poté čerpáme legitimitu k zásahům, regulacím a plánování v krajině.

3.1.2 *Vývoj krajiny na našem území*

Četné archeologické nálezy nám ukazují, že území České republiky bylo osídleno již od pravěku. S příchodem člověka ještě nezačala nová éra sama o sobě, můžeme se však domnívat, že zásadním zlomem v působení člověka na krajinu byl přechod od lovecko-sběračského způsobu života k ranému životu zemědělskému. Současná krajina tak v sobě nese stopy přeměn majících za svůj původ již období neolitu se svojí žárovou zemědělskou soustavou (Löw et Míchal, 2003). Již pravěké působení člověka nám ukazuje, že: „dominantním rysem lidstva je jeho tvoření mimopřírodního (sociálního) světa – a v souvislosti s tím jeho působení na přírodu – nikoliv přizpůsobování se přírodě nebo boj s přírodou“ (Neustupný, 1996).

První zemědělci působili na krajinu v lokálním měřítku procesem žďáření lesních porostů, kdy odlesněná půda byla využívána přibližně po 3-4 roky, aby se následně nechala ležet ladem a zarůst opět dřevinnou vegetací. Löw et Míchal (2003) uvádí, že půda v okolí vesnice byla tímto způsobem hospodaření vyčerpána cca během 40ti let, což mělo za následek potřebu přesunu. Můžeme konstatovat, že trvalá sídla tedy v období neolitu ještě neexistovala, neboť žárové hospodaření tehdejší doby bylo značně limitujícím faktorem. Vliv neolitických zemědělců na tvář krajiny tak byl přirozeně omezen na území při vodních tocích v nejúrodnějších částech našeho území.

V Eneolitu došlo k rozvoji zemědělství objevem křížové orby a nástupem rádla. Obojí bylo formou odpovědi na krizi vyvolanou neolitickým žárovým hospodařením a vypálením listnatých lesů na velkém území Evropy (Neustupný, 1996). Ač orba byla stále ještě povrchová a neúčinná, umožňovala již lepší podmínky pro pěstování rostlin – tzv. přílohové hospodaření. V tomto období již bylo možné sídla obývat trvale a vznikl tak prazáklad trvale osídlené krajiny (Sklenička, 2003). Autoři Löw et Míchal (2003) se zmiňují, že s rádlem a křížovou orbou v eneolitu „vstoupila do krajiny přímka a pravý úhel“.

Doba bronzová nepřinesla žádnou výraznější revoluci v zemědělství a kultivaci krajiny. Docházelo k pozvolnému vývoji technik a rozšiřování osídleného území. Těžba rud dovádí osídlení i do vyšších nadmořských výšek a na obtížně přístupných místech nalezneme v tomto období první hradiště, která sloužila především jako útočiště v nepříznivých časech (Löw et Míchal, 2003). Doba bronzová je obdobím, pro něž je charakteristickým jevem budování „kumulativních mohylových pohřebišť“, jejichž původ můžeme nalézt již v eneolitu. Mohylová pohřebišť mají své vrcholné období právě v době bronzové a tato forma pohřbívání doznívá již na počátku doby železné (Neustupný, 1996).

Až v době železné se započala konstituovat struktura krajiny a vznikl prazáklad úsekové plužiny. Orba s železným pluhem byla hlubší. Skeletovitost půd započala být problémem, který se řešil přirozeně snosem balvanů na okraje polí – „fixace tvaru a rozlohy pozemků“ (Löw et Míchal, 2003). Odlesňování nabývá na intenzitě s potřebou paliva pro zpracování železných rud. Sklenička (2003) zmiňuje efekt prosvětlování a vysoušení lesů a také postupný nárůst hustoty cestní sítě.

Raný středověk (6. - 12.st.) je v naší krajině již významně přítomen i v

projevech tehdejší architektury. Doba předrománská a poté především románská s sebou přinesla nové stavební tvarosloví a především vyspělejší stavební technologie. Nejvýznamnější stavby již byly z kamene a jednalo se o stavby duchovní i světské (kostely, rotundy, basiliky, paláce, kláštery, měšťanské domy...).

V zemědělství již plně převládal přílohový způsob hospodářství, avšak trvale osídlené území je stále omezeno pouze na klimaticky a půdně nejvhodnější oblasti. Objevila se území v mimořádně příznivých oblastech, kde již měla v krajině pluzina větší zastoupení než lesy. Správa území byla zajišťována pomocí správních hradů (Löw et Míchal, 2003). Zároveň se v tomto období formuje síť základních cest a měst. Kolonizace má svůj původ ve 12. století a vrcholila přibližně v průběhu století 13. (Sklenička, 2003). V době románské byla zakládána nová sídla, která často můžeme v krajině identifikovat s pomocí románských kostelů (často později přestavěných), přičemž Löw et Míchal (2003) uvádí, že v této době „základním typem sídel byly hromadné vsi s úsekovou pluzinou.“ Dále autoři upozorňují na fakt, že až s prvními románskými kostely a hrady je možné v naší krajině hovořit o stavebních dominantách krajiny lidského původu.

Vrcholný středověk (13. - 15. st.) přináší řadu změn sociálních, hospodářských i krajinných. V průběhu 13. století vrcholí kolonizace a ve staré sídelní oblasti se zahušťuje sídelní síť. Löw et Míchal (2003) se o kolonizaci rozepisují širěji a mimo jiné uvádí, že jejím důsledkem je rozvržení pravidelné sítě vsí a osad s hustotou obdobnou té současné. Kolonizace s sebou také přinesla vlivy ze západu a jihozápadu, které se odrazily i v nových podobách půdorysu zakládaných vsí a k nim náležících pluzin (traťová, nepravá traťová, délková, záhumenicová) a také příchodem trojpolního způsobu hospodaření. Ve vrcholném středověku „na území dnešní ČR přírodní

krajina definitivně ztratila plošnou převahu a mimo trvale osídlená území zůstaly jen vrchoviny a středohory“ (Löw et Míchal, 2003).

Trojpolní systém hospodaření sice umožnil současné obdělávání větší plochy plužiny, avšak pokles rozlohy úhoru společně s poklesem rozlohy lesů způsobil tlak na straně zabezpečení píce a došlo tak v tomto období ke stabilizaci luk převážně na vlhčích stanovištích (Löw et Míchal, 2003). Ve vrcholném středověku ale dochází též k rozvoji intenzivní eroze a s ní spojené akumulace v nivách, které se tak pomalu přeměňují a začínají být periodicky zaplavovány (Sádlo et al., 2005).

Toto období přináší další exploataci lesů, která se poté stala předmětem zájmu i ze strany panovníků. První ochrana lesa je na našem území doložena aktem Karla IV. Pro středověkou i současnou krajinu měla výrazný dopad konstituce pozemkové šlechty, která si nejen staví rodová sídla v podobě hradů (majetnější šlechta) či tvrzí (chudší vrstvy šlechty), ale i zakládá nová poddanská města. Do období husitských válek můžeme datovat také první větší rozšíření zřícenin hradů, které se staly trvalým aspektem tváře krajiny na našem území.

Novověk (16. - 18. st.) v naší krajině zanechal mnohé stopy a v průběhu novověku došlo k několika významným změnám s dalekosáhlými důsledky pro tehdejšího člověka a především pro krajinu. V některých oblastech v tomto období dokonce nastoupily regresivní procesy vývoje krajiny, jelikož počet práceschopného obyvatelstva značně poklesl během třicetileté války (Sádlo et al., 2005).

Nedostatek práceschopného obyvatelstva byl kompenzován rozvojem těch hospodářských činností člověka, které nebyly tak náročné na pracovní sílu. Typickým jevem pro období předbělohorské je rozvoj feudálních režijních velkostatků, rozvoj chovu ovcí a především výstavba rybníků a roz-

květ rybníkářství ve vhodných oblastech (Třeboňsko, Pardubicko...). V důsledku změn ve vojenství pozbyly středověké pevnostní systémy takřka svého významu a pro obranu před dělostřelectvem se budovaly pevnosti nové. Panská sídla tak již neměla charakter pevnostní, nýbrž se otevírala krajině a s krajinou komunikovala třeba i skrze okrasnou zahradu a později v barokní době se objevila venkovská sídla a rezidence. Ve stavitelství došlo také k ústupu dřeva a dřevostaveb ve prospěch staveb z cihel a opracovaného kamene, svůj podíl na tom měla i Marie Terezie vydáním „ohňového patentu“. Do krajiny se tak dostávaly nové prvky, které se odrážely i v lidovém stavitelství. Především hutnictví, těžba rud a výroba skla měly dalekosáhlé dopady na stav a rozšíření lesů a tím přeneseně i na nedostatek kvalitního stavebního dřeva (Löw et Míchal, 2003).

V zemědělství novověku se udál sled změn, kdy mezi nejvýznamnější můžeme zařadit příchod nových plodin, raabizaci a první meliorační opatření. Zakládání monokulturních lesních porostů má svůj původ také již v tomto období. Barokní doba se svým přimknutím se k Bohu a duchovnu obecně přinesla do krajiny nové prvky anebo nové formy prvků starších. Došlo k rozvoji poutních míst a sakralizaci krajiny (projevem jsou boží muka, kříže, křížové cesty a kapličky). Také aleje a stromořadí mají svůj zlatý věk v barokní době (Sklenička, 2003).

Baroko má svůj nepopíratelný dopad i na současnou krajinu. Mnohé dominanty současné krajiny jsou tvořeny stavbami vzniklými v tomto období, neb se krajina začala komponovat cíleně a stavební činnost byla v souladu s krajinou. Nově komponovaná krajina se svými alejemi, stavbami na pohledově exponovaných místech a s častou osovou souměrností vytvářela unikátní makrostrukturu. Pohlédneme-li na krajinou mikrostrukturu a krajinný mikrorelief tohoto období, uvidíme stabilizovanou krajinu s typickými meze-

mi a hranami. „Vedle velkých mezí na hranách pozemkových bloků (tratí či úseků), vznikajících už ve středověku, vznikla jemnější struktura souběžných mezí mezi jednotlivými pozemky, zvláště v místech s prostorovou křivostí“ (Löw et Míchal, 2003). Barokní doba přinesla nové myšlenky a nový způsob chápání krajiny a krajinného kontextu. Komponování krajiny bylo vrcholem nejen estetických, ale i účelových úprav, které nesporně obohatily celé naše území. (Kupka, 2010).

Moderní doba (19. - 20. st.) byla předznamenána zásadním přelomem v zemědělství, jímž byl příchod tzv. čtyřpolní soustavy. Rozšíření nového způsobu obdělávání půdy nebylo okamžité, ale probíhalo pozvolna především v první polovině 19. století (Löw et Míchal, 2003). Logicky docházelo k poklesu výměry úhuru a také částečně pastvin, neboť se zprvu pomalu v tomto období rozvíjí ustájený chov dobytka, aby pak ve 20. století byl drtivě zastoupen zejména díky socialistickému přístupu k živočišné výrobě. Löw et Míchal (2003) uvádí, že došlo „koncem barokní doby k maximálnímu, stále však trvale udržitelnému využívání krajiny“ a že tento stav byl silně narušen nástupem širšího využívání neobnovitelných energetických zdrojů.

Století páry přineslo další fenomén, jímž byla železnice. Její vliv byl nesporný nejen na tvář krajiny jako takovou (zářezy, násypy, viadukty...), ale i na podobu měst, neboť trasa dráhy náhle od sebe vydělovala regiony „perspektivní a neperspektivní“ a v rámci těchto regionů ještě členila samotná sídla. Novodobým prvkem v průmyslové éře, jak uvádí Löw et Míchal (2003), byly tovární komíny, které „se staly atributem rozvojových výroby a symboly pokroku.“ Nově tak již výlučnou vertikální stavební dominantou lidského původu není věž (kostela, hradu...), ale také komín.

Odpovědí na průmyslovo-vědecké panování rozumu 19ho století byl přirozený odklon a návrat k přírodě s vyzdvihováním emocí nad rozumem.

Došlo tak ke zrození romantismu, jemuž je vlastní celá řada nových přístupů ke krajině. Romantismus se odrazil v podobě krajiny parkovými úpravami, kterým byly cizí geometrické tvary a naopak vnášely přírodní volnou kompozici. Také působení prvních okrašlovacích a turistických spolků se datuje do této éry (Sklenička, 2003). Svědky tehdejších okrašlovacích aktivit jsou například mnohé rozhledny, které jako další – do té doby okrajový – prvek hojně obohatily naši krajinu. Urbanizační tlaky v průmyslových oblastech byly jedním z původců romantizujících představ života na venkově tehdejší vrstvy intelektuálů. Tyto představy trvalého úniku za romantikou venkova, ale neměly dlouhého života při střetu s tehdejší venkovskou realitou, kdy se prvotní zemědělská romantika stávala brzy nucenou rutinou. Ke konci 19. století a počátku století 20. se tak váže idea práce ve městě za současného žití v přírodě, zrodila se tak idea zahradních měst.

Vrátíme-li se k zemědělství 19. století, nemůžeme pominout rychlé šíření pěstování brambor (s nimiž se rozšířila i silná vodní eroze), chmele a také nástup cukrové řepy, kdy jedním z dopadů řepařství bylo hojné rušení rybníků za účelem získání vhodné provlhčené těžší půdy pro pěstování této plodiny. Moderní doba přinesla i nové nástroje a stroje. Vedle rouchadla bratraců Veverkových se objevila i první – zprvu parní a později spalovací – zemědělská technika, což následně opět ovlivňovalo velikost a tvar pozemků. V lesnictví byly položeny základy lesního hospodaření jako takového a v souladu s poptávkou se v té době preferovaly jehličnaté monokultury, které se rozšířily i do naprosto nevhodných oblastí a lesy pozbyly ve většině svůj přirozený charakter (Löw et Míchal, 2003; Sádlo et al., 2005).

Minulé století znamenalo nástup dopravy a především té automobilové. Potřeba nových dopravních cest (ať železnic, silnic či vodních koridorů) vedla k dalším rozsáhlým změnám podoby krajiny a k její další fragmentaci.

Se vznikem republiky byla realizována pozemková reforma, která předznamenala bouřlivý vývoj v oblasti vlastnických vztahů v naší krajině.

Druhá světová válka převážně do naší příhraniční krajiny přinesla novodobý prvek železobetonových pevností a poválečné období se na příhraničí podepsalo hned několika způsoby. Především došlo k odsunu německého obyvatelstva a mnohé oblasti zažily – stejně jako po třicetileté válce – regres kulturnosti. Dokonce došlo k zániku obcí. Následným jevem v uzavřených hraničních pásmech byl často vývoj krajiny směrem k přírodnější formě.

Komunismus pokřivil mezilidské vztahy i vztah člověka ke krajině a k půdě. Kolektivizace venkova rozrušila přirozenou sociální i faktickou krajinnou strukturu ve jménu boje se soukromým vlastnictvím. Přeměna krajiny ze zemědělské na „výrobní“ byla doprovázena rozoráváním mezí, polních cest atd. Vznikla tak hrubá krajina nepřirozeného měřítka, jejíž scelené lány byly obhospodařovávány centrálně za využití těžké mechanizace, vysokých dávek umělých hnojiv, pesticidů a dalších látek. Výrazně byl narušen přirozený režim vody v krajině a přehnané technické úpravy krajiny jako plošné meliorace způsobily nedozírné škody. Těžký průmysl, elektrárenství, těžba surovin i odpadové hospodářství komunistické éry – to vše se v naší krajině podepsalo na kvalitě podzemní i povrchové vody a především na stavu lesních ekosystémů, které se v horském prostředí degradovaly na třtinová a jiná společenstva.

Poslední desetiletí přinesla obecné zlepšení podmínek v krajině, avšak vztah člověka k půdě je stále problematický. Svůj podíl na tomto stavu má i velké rozšíření hospodaření na pronajaté, nikoliv vlastní, půdě. Značný dopad na krajinu zejména v okolí větších měst má suburbanizace doprovázená dalšími negativními jevy.

3.1.3 Vnímání krajiny

Problematika vnímání krajiny je velice široká a v jejím rámci a v rámci estetiky krajiny nalezneme rozličné směry, teorie a myšlenky, které mnohdy popírají jedna druhou a vzájemně se za užití širokého spektra argumentů snaží vyvrátit. V západním světě je vnímání krajiny objektem zájmu zejména kulturní geografie, která není jako samostatný obor u nás široce rozšířena.

Vnímání, jak už samo slovo naznačuje, je vztahováno k subjektu – k osobě. Vnímání je subjektivním procesem. Jak popisuje Meinig (1979) i kdybychom všichni hleděli z jednoho bodu na jednu určitou krajinu, nikdy nebudeme vidět onu krajinu stejně. Samozřejmě všichni uvidí jedny a tytéž fyzické projevy krajiny, avšak „každá krajina je komponována nejen tím, co leží před našima očima, ale i tím, co se skrývá v naší hlavě“ (Meinig, 1979). Každý krajinné prvky, vztahy v krajině i krajinnou symboliku interpretujeme skrze naši vlastní ryze osobní i kolektivní zkušenost (Antrop, 2006; Lowenthal, 2007).

Krajinu vnímáme smysly i mimosmyslově složitými myšlenkovými konstrukty. Pokusíme-li se vnímání krajiny zredukovat na vnímání omezené na – v tomto případě nejpodstatnější smysl – zrak, nemůžeme se nevěnovat problematice estetiky krajiny a vnímání scenerie jako takové.

Wylie (2007) uvádí a popisuje čtyři základní rozpory určující směr debaty týkající se vnímání krajiny:

1. blízkost/dálka – Naší západní kultuře je vlastní jistá formalizace vztahu diváka a objektu zájmu, snažíme se vnášet určitý řád a kontrolu. Hledět znamená stanovit vzdálenost.
2. pozorování/obývání – Je možné pozorovat krajinu aniž by člověk krajinu obýval? Jak se liší pohled člověka, který krajinu obývá od pohledu „nestranného nezúčastněného“ pozorovatele?

3. oko/území – Oko vnímá obraz krajiny, krajina se podmaňuje způsobu lidského vnímání a lidské představitivosti. Krajina není pouze o tom co vidíme, ale jak to vidíme.
4. kulturní/přírodní – Zjednodušeně je krajina výsledkem vzájemného působení mezi přírodními podmínkami a sociálními/kulturními praktikami.

Lowenthal (2007) nadto upozorňuje na vysokou proměnlivost krajinné scény v čase a to jak během dne, tak během roku s ročními obdobími a celkově s působením počasí. Mimoto dochází ke změnám scény i s naším vlastním pohybem a krajina se tak vizuálně mění s každou změnou polohy. Složitost vnímání krajiny je již pouze utvrzena sociálněekonomickým zázemím každého a především zájmy, které může v krajině sledovat.

Bohatost pohledů na krajinu můžeme demonstrovat na následujících deseti příkladech jak je sepsal Meinig (1979):

I. krajina jako Příroda

Pozorovatel vidí krajinu jako čistou pouze v její přírodní nealterované podobě bez vlivu člověka. Příroda je viděna jako prvotní síla přetrvávající věky a dominující našemu životnímu prostoru. Původ tohoto pohledu na krajinu můžeme nalézt v romantismu. Pouze čistě přírodní je dokonalé a všechny lidské „nánosy“ jsou projevem negativním.

II. krajina jako domov

Z tohoto úhlu pohledu je krajina především životním prostorem člověka – domovem. Přednostní postavení má cílevědomě obhospodávaná krajina, v níž se zračí činnost člověka generace po generaci. Taková krajina může vykazovat známky poškození a nešetrného přístupu, avšak v dlouhodobém měřítku proces kultivace vede k cílevě-

domé harmonii mezi člověkem a přírodou.

III. krajina jako artefakt

Člověk hledící na krajinu jako na artefakt vyzdvihuje všechnu lidskou činnost a její odraz v krajině. Příroda je již redukována pouze na jakýsi druh podkladu k nesmírné lidské tvořivosti. V takovéto krajině již není místo pro nedotčenou přírodu a i to, co je obecně chápáno jako ryze přírodní, je pozorovatelem v tomto případě viděno jako druhotné. Člověk sám pak je viděn jako „dobyvatel“ přírody.

IV. krajina jako systém

V tomto případě je celá krajina rozložena na jednotlivé elementy, které jsou součástí vyšších systémů a koloběhů. V mysli pozorovatele je krajina viděna jako dynamický rovnovážný systém, v němž jednotlivé elementy jsou spolu navzájem v interakci. Přístup je to „vědecký“ s akcentem funkcí a funkčních vztahů. Pozorovatel vidící krajinu jako systém musí mít široké znalosti o pozadí přírodních procesů a dalších souvislostí.

V. krajina jako problém

Člověk vnímající krajinu jako problém dává důraz opět na přírodní podobu krajiny, která je v jeho očích poškozená, erodovaná a celkově nemocná. Tento pozorovatel vidí v krajině odraz naší vlastní nedokonalé společnosti. Mohli bychom tento způsob nazírání na krajinu přiřknout zejména různým aktivistům, jimž je ale zpravidla společná víra ve schopnost člověka tento pokřivený stav napravit třeba i vědeckými prostředky. Vedle aktivistů bychom mohli tento pohled přisoudit i lidem, kteří se krajinou zabývají profesionálně a jejich prací je pak právě vidět problémy a navrhnout jejich řešení.

VI. krajina jako bohatství

V moderním kapitalistickém způsobu nazírání všech věcí kolem nás bude tento způsob vnímání krajiny zřejmě silně rozšířen. Pozorovatel vidí v krajině cenu jednotlivých elementů a je mu vlastní schopnost rychlého vyčíslování změn v krajině. I pouhý prostor je viděn jako kapitál. Zpravidla bude takovýto pohled náležet developeru či spekulantu, protože vše má v tržním prostředí svoji zhodnotitelnou cenu. Vnímání krajiny tímto způsobem často podléhá módním vlivům.

VII. krajina jako ideologie

Tentokrát je krajina obrazem ideologie naší civilizace, neboť právě ona ideologie předurčuje všeobecnou filosofii přístupu ke krajině. Krajina v očích pozorovatele sice reflektuje staletí lidského snažení, ale je chápána jako projev lidského individualismu, kompetice, síly, modernosti, vývoje... Krajina je hmatatelným obrazem filosofie člověka.

VIII. krajina jako historie

Pohled člověka, který vnímá krajinu jako záznam historického dění v dané oblasti, bude interesován převážně v hledání hmotných fragmentů krajiny odkazujících na historické etapy vývoje. Krajina nám zachovala informace jakým způsobem lidé žili dříve. Osoba vybavená dostatečným vzděláním bude pravděpodobně tíhnout ke chronologizaci a postupně si bude konstruovat vývojové etapy po vrstvách. Tento pohled se může lišit ještě v závislosti na hloubce pohledu do historie – na měřítku, které pozorovatel užívá. Geolog uvidí historii krajiny miliony let nazpět, zatímco běžný člověk bude uvažovat spíše v rámci vztahu člověk – krajina a jeho myšlenky jej nezavedou hloubě-

ji než k prvnímu osídlení daného území. Všem je přitom společný náhled na *minulé* jako na základ toho současného a budoucího. Každá krajina se tak stává v podstatě místem, kde se „hromadí a vrství“ data čekající pouze na svoji řádnou interpretaci.

IX. krajina jako místo/území

V mysli každého člověka hledícího do krajiny se rázem stává každá krajina místem, určitým a jedinečným na Zemi. Každé místo má své charakteristické rysy a je zároveň akcentována jeho úloha jako životního prostředí, životního prostoru. Nuance slova *lokalita* vystihuje povahu adekvátně. Tento pohled si cení jedinečnosti každého místa a jako důležitou součást kultivovaného lidského vědomí chápe smysl pro vnímání této unikátnosti. Tento způsob vnímání krajiny ale také obnáší chápat podstatu nezbytného vztahu člověk – území (ve smyslu ovlivňování osobnosti na základě míst, kde člověk žije).

X. krajina jako estetika

Takovýto pozorovatel hledící do krajiny pátrá po estetických kvalitách scenerie. Ve své nejčistší podobě se projevuje tento způsob vnímání krajiny tak, že člověk obraz dekomponuje na základní prvky, jimiž jsou např. barva, textura, linie, symetrie či napětí. Z podstaty estetického prožitku, který je silně subjektivní, můžeme v tomto případě hovořit o nejindividualističtějším pohledu na krajinu.

Všechny výše uvedené způsoby vnímání krajiny dle Meiniga jsou ve své podstatě extrémní a výčet není zdaleka vyčerpávající. Většina vždy bude vidět krajinu v kombinaci všech možných uvedených i neuvedených způsobů a subjektivita pohledu bude vždy neoddělitelně přítomna. I expertní

hodnocení krajiny musí být vždy nevyhnutelně zatíženo subjektivní stránkou hodnotícího člověka, jelikož bez vlastní osobnosti, vědomí i podvědomí bychom nebyli lidmi.

Navrátíme-li se ale k otázce estetiky krajiny, často můžeme slyšet hlasy, které pochybují o adekvátnosti užívaných měřítek estetické hodnoty. Někteří autoři volají po změně přístupu a podporují např. ekologickou estetiku, která může být alternativou estetiky „klasické“, ekologická estetika zohledňuje ekologické zásady, čímž je ve výsledku integrována dlouhodobá udržitelnost i estetické hledisko (Gobster, 1999). Je nutno říci, že filosofických přístupů k estetice krajiny v současném světě existuje vedle sebe celá řada, kdy Kupka (2010) například uvádí vedle již zmíněné ekologické estetiky i estetiku environmentální, biologizující či krajinně-evoluční.

„Klasická“ estetika je v případě krajiny napadána jako nevhodná, poněvadž není v souladu s ekologickými principy, je viděna jako umělá konstrukce a jako taková je naprosto „poddajná“, přičemž podle mnohých autorů je úkolem současnosti nalézt konsensuální normy estetiky environmentální, kterážto by obsáhla přírodu a krajinu v její specifičnosti (Parsons et Daniel, 2002).

V českém prostředí narážíme na problémy spojené s estetikou krajiny taktéž. V případech, kdy potřebujeme hodnotit určitou část krajiny, je složitost a šíře „klasické“ filosofické estetiky spíše svazující, proto v praktických případech můžeme zvolit jisté zjednodušení, jímž je přechod od hodnocení estetiky krajiny k hodnocení pouhé vizuální atraktivity krajiny, která nám nabízí již jistou míru objektivizace (Kupka, 2010). „Podstatnými vlastnostmi vizuální atraktivnosti krajinné scény jsou mimo jiné působivost, zajímavost, neopakovatelnost či jedinečnost, výrazná rozlišitelnost a zapamatovatelnost krajinné scény“ (Kupka, 2010).

3.1.4 Paměť krajiny

„Stejně jako hudba je něco víc než uspořádaný systém elementárních tónů měnících se v čase, je zřejmě i krajina prostě něco víc než jen složitá struktura biotických a abiotických složek.“

Beneš et Brůna (1994)

Termín paměť krajiny je velice širokým pojmem mající své těžiště v kulturní geografii, archeologii a krajinné ekologii. Tento termín je ale zároveň problematickým na vymezení, neboť „reflektuje jak hmotné, tak i psychické či duchovní atributy krajiny“ (Sklenička, 2003). Zaměříme-li se v první řadě na atributy hmotné, pak je zřejmé, že základním determinantem je podoba reliéfu krajiny, neboť ta přímo ovlivňuje ostatní krajinné elementy. Beneš et Brůna (1994) uvádí, že reliéf je v jistém smyslu přímo nositelem prvků paměti krajiny a že právě reliéf mimo jiné determinuje:

- hydrosféru
- vodní akumulaci v krajině
- příjem a rozložení sluneční energie
- podobu vegetačního krytu
- tvorbu půdního profilu

Důležitou roli v krajině má struktura krajiny a i ta je ovlivněna reliéfem. Sádlo (1994) ve své eseji zabývající se pamětí krajiny uvádí: „Nositelem paměti v krajině je struktura a paměť opět zprostředkuje generování struktur.“ V případě hmotných atributů krajiny můžeme souhlasit s výše uvedeným. Mezi ekologickou stabilitou krajiny a pamětí krajiny se dá odvodit vzájemný vztah, poněvadž paměť krajiny je závislá na permanentních prvcích krajinné struktury, které jsou zase nositeli ekologické stability (Sklenička, 2003).

Opustíme-li na čas rovinu hmotných atributů krajinné paměti a zaměříme se na atributy psychické a duchovní, pak se setkáme s problémem

uchopení těchto rovin krajinné paměti. Zde například Taylor (2008) míní, že krajina je repositoriem z podstaty nedefinovatelných kulturních hodnot a významů a že je tak středobodem naší osobní i kolektivní paměti. S tímto způsobem nazírání krajiny a vlastním přiřknutím duchovních a psychických atributů krajinně přiznáváme tak krajinně v podstatě i tzv. *genia loci*, který je vázán k identitě místa.

Psychické a duchovní atributy již ze své podstaty podléhají obecně snázeji „korozi“, kdy každá generace lidí část porozumění krajinné paměti generace předchozí pozbývá. Ale samozřejmě si tvoří i vlastní „nános“, který pak může být předmětem paměti krajiny pro generace budoucí. Podstatným aspektem nehmotných atributů krajiny je jejich potřeba informovaného či jinak řečeno zasvěceného pozorovatele („vnímatele“), jelikož bez informací o krajinně, které nejdou „vyčíst“ z krajiny např. pohledem, jsou vrstvy duchovní a psychické paměti krajiny takovému pozorovateli buďto zcela skryty, či setrvávají pouze v neurčité nejisté rovině.

Přejdeme-li na pole společné pro všechny tři typy atributů krajinné paměti, bývá pravidlem, že výrazně hlubší paměť má krajina stará a tato hlubší rozvinutější paměť je základem regenerativního procesu v případě například nějaké disturbance (Sádlo, 1994).

Hmotná úroveň paměti krajiny je v poslední době často vyšetřována pomocí srovnání podoby a rozšíření krajinných elementů z rozličných historických mapových děl s jejich současným stavem. Jednou z vědních disciplín užívajících těchto srovnání je krajinná ekologie soustředící se v tomto směru na dva aspekty krajiny a to na využívání krajiny a krajinný pokryv. Paměť krajiny je důležitou krajinnou vlastností bez níž by se neobešla ani jedna z nedestruktivních archeologických metod, jíž je letecká archeologie. Podstatou jejího zkoumání je vyhodnocování zpravidla leteckých snímků krajiny, na

nichž je možno identifikovat znaky signalizující pravděpodobný výskyt historické lokality. Tato metoda může nalézt své uplatnění třeba i v krajinném plánování a pozemkových úpravách v případech, kdy historické cesty či např. rybníky nebyly zaneseny do mapových děl. Tehdy je možné v příhodných podmínkách identifikovat např. trasu cesty či vodního toku stejnými metodami jakými archeologové identifikují své lokality zájmu.

3.2 Katastr a jeho vývoj

3.2.1 Vývoj katastru do 19. století

Tato podkapitola je pro účely této práce vymezena samostatně, poněvadž katastry starší Stabilního nebyly tvořeny na exaktních geodetických základech a jejich údaje byly spíše odhadovány či nedokonale odvozovány.

Prvním počinem na poli daňové politiky spojené s územím byl akt knížete Oldřicha z roku 1022, kterým se započalo vybírat daň z lánu (ČÚZK, 2011a). Bumba (2007) uvádí, že za knížete Oldřicha představoval tehdejší lán přibližně 18 ha.

V období vrcholného středověku se při zemských soudech započala zapisovat do zemských desek i soukromá majetková práva šlechty. Na jednotlivých panstvích pak jako soupisy majetků a povinností poddaných sloužily urbáře – do roku 1650 (ČÚZK, 2011a).

Roku 1652 sněm království Českého položil základy První berní ruly, která je též zvána jako První rustikální katastr. Ačkoliv organizace díla byla víceméně jednotná, jednotlivé vizitační komise – zřízené pro vlastní „očitý“ průzkum stavu v území – nebyly v krátkém časovém úseku schopny obsáhnout vše a jeví se pravděpodobné, že většinou byla přebírána data z urbářů. První berní rula byla dokončena již roku 1654, ale prakticky od počátku svého trvání byla terčem oprávněné kritiky. Na území Moravy

můžeme považovat za obdobu První berní ruly Lánové rejstříky. Druhá berní rula vznikla mezi lety 1674-1683. Jednalo se o revidovaný První rustikální katastr, kde byly napraveny zřejmé nedostatky a pochybení, ale stále se zdaleka nejednalo o bezchybné a vůči všem spravedlivé dílo (Bumba, 2007).

Za vlády Marie Terezie došlo roku 1749 k vyhlášení třetí berní ruly vznikající už za vlády jejího otce Karla IV. Tento operát je znám jako První tereziánský katastr. Přelomem byla možnost získat výtah informací z operátu pro držitele půdy, čímž se jednalo o první omezeně veřejný katastr (Bumba, 2007). I tento katastr byl revidován a roku 1757 byl vyhlášen Druhý tereziánský katastr. Vedle půdy rustikální byla podrobena vyšetření i půda dominikální a výsledkem bylo *Exaequatorium dominicale* – též z roku 1757. Oba operáty dohromady pak tvoří Katastr tereziánský (ČÚZK, 2011a).

Patent o reformě daně pozemkové a vyměření půdy z roku 1785 Josefa II. přinesl prvně termín pozemek jak jej známe a také katastrální obec (dnes katastrální území). Navíc celý operát katastru byl již zcela veřejný. Zásadním přelomem bylo setření rozdílu mezi půdou dominikální a rustikální. Přesto mělo celé dílo k dokonalosti daleko i pro volbu špatného principu, kdy měření postupovalo cestou „z malého do velkého“. Výsledný operát začal platit roku 1792, aby byl po roce zrušen kvůli protestům šlechty a nahrazen Tereziánsko-josefským katastrem daně pozemkové. Rozdílný přístup k dominikální a rustikální půdě se tak opět navrátil. Tento kombinovaný katastr platil do roku 1846, kdy byl nahrazen Stabilním katastrem (Bumba, 2007).

3.2.2 *Stabilní katastr*

Katastr byl a je spojen s výběrem daní, proto státní bankrot mocnářství byl impulzem ke změně daňové politiky, ze které poté vzešel i základ Stabilního katastru (Bumba, 2007). Nejpodstatnější změnou oproti dřívějším katastrům bylo založení díla na vědeckých základech. „Pro nové mapové

dílo bylo zvoleno Cassini-Soldnerovo nekonformní transverzální válcové zobrazení a systém pravoúhlých souřadnic s počátky v trigonometrických bodech Gusterberg (pro Čechy) a Svatý Štěpán (pro Moravu)“ (ČÚZK, 2011a). Další naprosto zásadní skutečností bylo využití služeb vzdělaných zeměměřičů a vytvoření triangulační sítě, která byla využita i při mapování vojenských (Bumba, 2007).

Stabilní katastr položil základ moderním katastrům i ve svém členění na složky (Brůna et al., 2004; Brůna et Křováková, 2005):

1. operát vceňovací – množství podkladů pro vlastní ocenění pozemků, archivovány v tzv. inventárních jednotkách, jež jsou soubory protokolů či formulářů;
2. operát písemný – parcelní protokoly pozemkových parcel se základními údaji v tehdejších jednotkách (majitel, výměra, bonita, výnos...);
3. operát měřický – hranice katastrálních obcí převzaty z josefského katastru, povinné císařské otisky, originální mapy.

Vlastní vyměřovací práce v Čechách trvaly 12 let a odehrávaly se v letech 1826-1830 a 1837-1843. Na Moravě a ve Slezsku práce probíhaly po dobu 11ti let a to v rozmezí let 1824-1830 a 1833-1835. „V Čechách na Moravě a ve Slezsku bylo zaměřeno 12 691 katastrálních obcí obsahujících 15 359 518 parcel na ploše 79 328 km² zobrazených na 49 967 mapových listech“ (Bumba, 2007).

Avšak Stabilní katastr od svého vyhlášení roku 1860 pro Čechy a roku 1851 pro Moravu a Slezsko začal zastarávat a aktualizace údajů nebyla příliš kvalitní. Proto bylo přistoupeno k jeho reambulaci, která byla nařízena již roku 1869 a probíhala až do roku 1881. Vedle snahy zachytit změny u podoby pozemků měla reambulace ambice i aktualizovat část operátu týkající se oceňování pozemků. Vzhledem k rychlosti a jisté nedůslednosti

při reambulaci došlo ke znehodnocení původního Stablního katastru. Poslední změnu zavedl obecný knihovní zákon z roku 1871 a zákon o založení nových pozemkových knih z roku 1872, jimiž byly ustanoveny povinnosti zaznamenávat do pozemkových knih všechny nemovitosti, včetně práv k nim vázaných a jejich změny. Vzešel tak intabulační princip platný dodnes (Bumba, 2007; ČÚZK, 2011a). Trpák et Trpáková (2002) ve vztahu k mapám Stablního katastru uvádí, že z hlediska dodržování standardů při tvorbě map nebylo zdaleka vše bez problémů, neb někteří geometři například nedodržovali rozsah stanovených značek a navíc samozřejmě záleželo i na schopnostech konkrétního geometra, což se pak na celkové kvalitě mapy odrazilo.

3.2.3 Pozemkový katastr

Pozemkový katastr byl odpovědí na nejednotnou úpravu katastrálního práva v Československu. Od roku 1928 začal platit nový zákon, přejímající mnohé osvědčené části ze starších zákonů a navázal tak na katastrální tradici mocnářství. Pozemkový katastr se proměnil z nástroje ryze daňového na nástroj všeobecně-hospodářský a právní.

I Pozemkový katastr se skládal z několika složek, jimiž byly (Bumba, 2007; ČÚZK, 2011a):

1. měřický operát – katastrální mapy
2. písemný operát – parcelní protokoly, rejstříky parcel a držitelů
3. sbírka listin – na jejich základě se prováděly zápisy
4. úhrnné výkazy – celkové údaje pro jedno k.ú. či větší obvod.

„Nově vyhotovované katastrální mapy byly zobrazovány v lokálním národním souřadnicovém systému Jednotné trigonometrické sítě katastrální (S-JTSK), charakterizovaným Besselovým elipsoidem a Křovákovým konformním kuželovým zobrazením v obecné poloze“ (ČÚZK, 2011a). Nově

bylo definováno katastrální řízení a byla ustanovena všeobecná ohlašovací povinnost. Po roce 1938 započal úpadek Pozemkového katastru a v poválečném období došlo k jeho výraznému rozchodu se skutečným stavem. Po roce 1948 nadešel zcela jeho soumrak a s nástupem Jednotné evidence půdy bylo v roce 1956 zcela zastaveno jeho udržování (Bumba, 2007).

3.2.4 *Období totality*

Jednotná evidence půdy a Evidence nemovitostí jsou nástroje, které byly využívány v období totality a které nerespektovaly tradici ani zkušenosti předchozích operátů a zároveň se lišily od nich i svým účelem. Nadto byla zrušena staletá zásada, že stavba je součástí pozemku. Jednotná evidence půdy evidovala pouze užívací vztahy k jednotlivým pozemkům, nikoliv vztahy vlastnické. Při jejím budování navíc byly dovoleny vyšší nepřesnosti, kdy odchylky mohly být i trojnásobné, výjimečně i vyšší, než jaké byly standardy pro Pozemkový katastr. Dokonce existovala i možnost zakreslovat čárkovaně do map přibližně polohu stavby v přibližné podobě...

Evidence nemovitostí povstala v roce 1964 a ani ta neměla ambice udržovat přehled o vlastnických vztazích. Jejím účelem bylo evidovat údaje pro hospodářské plánování – prioritně na poli zemědělské výroby. Intabulační princip nebyl obnoven a opět ustanovená ohlašovací povinnost nebyla důsledně dodržována. Po Sametové revoluci byl tento stav neudržitelný a vyvolal potřebu znovuoobnovení komplexního katastrálního operátu (Bumba, 2007; ČÚZK, 2011a).

3.2.5 *Katastr nemovitostí*

Katastrální zákon z roku 1992 založil Katastr nemovitostí, do kterého byly implementovány funkce jak bývalého Pozemkového katastru, tak funkce pozemkových knih. Intabulační princip byl opět zaveden, avšak pouze

pro smluvní cestu nabývání věcných práv k nemovitostem vkladem, zatímco věcná práva se do katastru evidují pouze záznamem (ČÚZK, 2011a).

Katastr nemovitostí má následující složky:

1. SPI (soubor popisných informací) – v podstatě písemný operát
2. SGI (soubor geodetických informací) – mapová část
3. souhrnné přehledy o půdním fondu
4. dokumentace výsledků šetření a měření
5. sbírka listin

Nejpodstatnější změnou pak je převod celého operátu do digitalizované formy, který probíhá od roku 2000, kdy bylo zákonem ustanoveno vedení katastru převážně počítačovými prostředky (ČÚZK, 2011a). Přibližně 70 % území České republiky je i nadále vedeno v sáhovém měřítku 1 : 2 880, pouze 30 % území má podklady z novějšího mapování pro Pozemkový katastr a Evidenci nemovitostí (Bumba, 2007).

3.3 Historická vojenská mapování

3.3.1 I. vojenské mapování

I. vojenské mapování proběhlo mezi lety 1763 a 1785 a je známo jako „Josefské.“ Měřítko map bylo 1 : 28 800 a obzvláště podstatná území byla zmapována v měřítku 1 : 14 400. Základem pro mapování byla zvětšená Müllerova mapa Čech, do které byly důstojníky zaznamenávány údaje formou „á la vue“ (od oka při jízdě na koni bez vyměřování). U podkladové mapy se navíc považovalo zakreslení sídel za odpovídající, což ale tak nebylo (Boguszak et Císař, 1961). I. vojenské mapování, ač není postaveno na vědeckých základech, je významným zdrojem informací o stavu krajiny před počátkem průmyslové revoluce a svým měřítkem je vyhovující k analýzám změny krajiny (Zimová, 2011).

3.3.2 II. vojenské mapování

II. vojenské mapování je známo taktéž jako „Františkovo“ a probíhalo na území monarchie mezi lety 1807 a 1869. Jak již bylo zmíněno u Stablního katastru, předcházela mapování triangulace založená na vědeckých základech a právě mapy Stablního katastru byly později použity jako podklad a stejné jsou i náležitosti zobrazení totožné právě se Stablním katastrem (Casini-Soldnerovo; Gusterberg, Svatý Štěpán). Důsledkem pro mapy II. vojenského mapování je výrazně vyšší přesnost oproti mapování I. (Zímová, 2011). Mapové listy byly tvořeny ve stejném měřítku jako listy mapování předcházejícího – tedy 1 : 28 800.

Ke znázornění terénního reliéfu bylo na mapách II. vojenského mapování užito šrafování, jehož autorem byl saský major Lehmann a po něm je metoda zvaná *Lehmannova šrafura* (Boguszak et Císař, 1961). Toto šrafování sice zobrazuje podobu reliéfu, avšak v oblastech horských a kopcovitých je jeho nevýhodou špatná čitelnost ostatních prvků zakreslených v mapách. Rozsah zakreslených údajů je obdobný jako na mapách I. vojenského mapování. I mapy II. vojenského mapování mají svůj nesporný význam při sledování vývoje krajiny, který je ještě posílen tím, že je lze úspěšně georeferencovat a využít jako zdroj informací i v analýzách využívajících GIS. Uhlířová (2002) uvádí, že význam tohoto mapování tkví také v tom, že stále ještě zobrazuje krajinu schopnou dosažení homeostáze, tedy krajinu ne nad míru alternovanou lidským působením.

3.3.3 III. vojenské mapování

III. vojenské mapování probíhalo na území našeho státu letech 1876-1878 (Morava) a 1877-1880 (Čechy). Prvně bylo použito měřítko dekadické a bylo opuštěno měřítko sáhové, nově vzniklé mapové listy tak byly v měřítku

1 : 25 000 a i při jejich tvorbě byly užity jako podklad mapy katastrální (Boguszak et Císař, 1961).

Na mapách III. vojenského mapování je také prvně užito vedle šraf i vrstevnic, avšak jejich zakreslení není příliš přesné a dnes spíše orientační. K tomuto poznamenávají Boguszak et Císař (1961): „Setrvání u šraf, tj. u stejného způsobu kresby výškopisu jako v předcházejícím druhém mapování, je jen projevem nezdravého konzervatismu a jedním z nejvážnějších omylů doprovázejících zrod nové mapy“. Důvodem k tomuto tvrzení je jistě to, že i mapy III. mapování trpí nepřehledností a špatnou čitelností v horských a obecně kopcovitých územích. Význam III. vojenského mapování je nesporný, neb mapy zachycují naši krajinu v období probíhající průmyslové revoluce a můžeme tak porovnáním, obzvláště s mapami předchozích mapování, získat informace o vývoji krajiny v tomto bouřlivém období.

Nevýhodou pro využití tohoto mapového díla ale je jeho nekompletnost. Originály kolorovaných mapových listů sice byly předány Československu v době jeho vzniku, poté ale jejich stopa mizí v průběhu na události bohatého 20. století a ne pro všechna území máme dnes stejně kvalitní materiály. V některých oblastech jsme nuceni se spokojit pouze s černobílými kopiemi, kterými disponuje Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze (Uhlířová, 2002). Viz. obrázek č. 5 (VÚGTK, 2011).

3.4 Krajinné plánování

3.4.1 Komplexní pozemkové úpravy

Komplexní pozemkové úpravy jsou nástrojem tvorby krajiny a jako takové slouží primárně k harmonizaci současného totalitou ovlivněného stavu krajiny a vlastnických vztahů v krajině, kdy jsou zejména prostorově a funkčně uspořádávány pozemky se zřetelem na veřejný zájem v území.

Komplexní pozemkové úpravy ale řeší území souhrnně, což znamená, že se věnují i úpravě cestní sítě v území a účelné obnově zaniklých cest, protierozním a vodohospodářským opatřením, posilování ekologické stability krajiny – nejen skrze návrhy prvků ÚSES – a také zlepšení životního prostředí obecně (Doležal et al., 2010; Střítecký et al., 2010).

Sklenička (2003) uvádí: „Pozemkové úpravy jsou formou krajinného plánování k zabezpečení racionálního využívání a ochrany krajiny prostřednictvím právních, biotechnických a organizačních opatření.“ Výsledek komplexních pozemkových úprav je také bezprostředně ovlivněn pro území existující územně plánovací dokumentací, poněvadž, byla-li vyhotovena tato dokumentace, je pro zpracovatele pozemkové úpravy závazným podkladem. Pozemkové úpravy mají svoji pozici i v procesu obnovy katastrálního operátu, neboť se v jejich rámci odhalují například duplicitní vlastnictví či jiné nestandardní skutečnosti (Doležal et al., 2010).

Komplexní pozemkové úpravy mají svoji nezastupitelnou roli i ve formování krajiny z hlediska krajinného rázu a vnímání krajiny. Ačkoliv tato oblast nepatří mezi ty přímo vyjmenované v § 2 zákona 139/2002 Sb., je nutné si uvědomit, že vhodnou volbou například prostorového uspořádání liniových prvků v plánu společných zařízení v podstatě zakládáme (či upravujeme) prvek odrážející se i ve vizuální atraktivitě daného území a ve větším rozsahu mohou mít dané úpravy významný dopad i na krajinný ráz.

3.4.2 *Územní plánování*

Oblast územního plánování je velice obsáhlá a přesto úsek plánování krajiny je pouze jakýmsi podružným tématem, které není zásadní (Stejskalová et Novotný, 2008). Tunka (1997) zmiňuje, že úkolem územního plánování je koordinace přístupů v určitém území, řešení případných střetů a kolidujících tendencí, přičemž se, dle tohoto autora, v krajině projevují

zejména tyto faktory:

- zájmy jednotlivých občanů, sdružení i firem
- záměry samospráv
- výkon státní správy, která hájí veřejné a globální zájmy.

Vlastní zákon č. 183/2006 Sb. mimo jiné hovoří v § 19 o posuzování stavu v území, jemuž jsou v zákoně přiřčeny hodnoty přírodní, kulturní a civilizační. Dále je dle tohoto paragrafu úkolem územního plánování stanovovat požadavky na využití území, prověřovat a posuzovat potřebu změn v území, vytvářet podmínky pro snižování nebezpečí přírodních a ekologických katastrof a to přírodě blízkým způsobem, určovat nutné rekultivační zásahy do území, regulovat rozsah ploch pro využívání přírodních zdrojů a uplatňovat poznatky zejména z oborů architektury, urbanismu, územního plánování, ekologie a památkové péče. Několikrát je zde ale dodatek osvětlující šíři působnosti: „zejména pak pro umístění a uspořádání staveb“. Můžeme poté často vidět územní plány, které jsou velice nevyvážené co do míry propracovanosti obsahu na neurbanizovaných plochách administrativního obvodu, pro něž se územní plán zpracovával, oproti plochám urbanizovaným.

„Ukázalo se, že pojetí krajiny jako struktury ekosystémů a urbanistické struktury jako struktury sociálních, funkčních a prostorových vztahů vzájemně nekoresponduje a může se do určité míry míjet“ (ÚÚR, 2010). V druhé polovině 90. let 20. století uvedl Plicka (1997) že v teoretické rovině mimo jiné územní plán „chrání i venkovskou krajinu před chaotickým, exploatačním zastavěním a před projevem restitučního urbanismu“. Bohužel víme z naší krajiny, že tato ochrana nebyla důsledná a v některých případech exploataci krajiny a projevům suburbanizace územní plány nejen nezabránily, ba dokonce tyto jevy posvětily.

Vrátíme-li se k problémům současné krajiny, je zřejmé, že

neuvědomění si plné hodnoty krajiny a přílišné protěžování ekonomických funkcí krajiny mají v důsledku svůj dopad na přírodní i kulturní podmínky území a přeneseně i na kvalitu života. ÚÚR (2010) vyjmenovává v online příručce „Principy a pravidla územního plánování“ tyto problémy krajiny v rámci územního rozvoje:

- *zmenšování podílu ekologicky cenných prvků krajinné struktury*
- *erozní ohrožení zemědělské půdy*
- *snížení průchodnosti krajiny*
- *změny krajinného rázu*
- *rozptýlená výstavba ve volné krajině*
- *urbanizace a suburbanizace*
- *ztráta identity venkovských sídel*
- *negativní vlivy nevhodných forem rekreačního využití*
- *rozvoj dopravní infrastruktury*
- *velkoplošná těžba surovin*
- *znečištění ovzduší*
- *znečištění povrchových a podzemních vod*
- *poškození lesních porostů.*

Správně by se tak projektant územně plánovací dokumentace měl umět náležitě vypořádat se všemi výzvami souvisejícími s plánováním krajinného prostoru a neomezovat se pouze na dílčí nástroje a zúžený pohled z rámce urbanistické struktury.

3.4.3 *Parková a krajinářská tvorba*

Není účelem této kapitoly se zabývat barokní komponovanou krajinou ani jinou historickou úpravou krajiny, ačkoliv jsou zdrojem tohoto oboru a je na ně navazováno. Sklenička (2003) uvádí, že „krajinářská a zahradní a tvorba usiluje o funkčně-estetické formování prostoru“. Současná tvorba v České republice se uchyluje převážně k úpravě menších ploch v rámci či v okolí sídel. Nadto některé principy uplatňované v ostatních oborech zabývajících se plánováním a úpravami krajiny (pozemkové úpravy, tvorba ÚSES, revitalizace, rekultivace...) jsou v oblasti parkové a krajinářské tvorby chápány roz-

dílně či přinejmenším s akcenty na odlišných interpretacích a vzájemná syntéza všech těchto pohledů napříč obory s ohledy na krajinnou architekturu je velice problematická (Sklenička, 2003).

Parková tvorba je ze své podstaty také formou plánování krajiny. Opusťme ale nyní měřítko parku či zahrady běžné v našem státě a pohlédněme především na západ od našich hranic. Takové projekty jako je IBA Emscher Park již ovlivňují krajinu ve významném měřítku a v podstatě se zde již dá i hovořit o kategorii parkové tvorby, kterou můžeme nazvat tvorbou či plánováním krajiny.

4. Metodika práce

Výsledkem této práce by mělo být porovnání dvou historických etap mezi sebou vzájemně a především se současným stavem v katastrálních územích Neustupov, Hostišov a Hory u Votic. V území došlo k významnému posunu katastrálních hranic a proto jako zájmové území byla zvolena oblast odpovídající jejich sjednocení. Cílem práce je analýza prostorových vztahů a změn v čase pro cestní síť (práce cíleně pomíjí komunikace v intravilánech obcí), vodní plochy a trasy vodních toků v daném území. Pro analýzu byla stanovena dvě historická období a to 1. pol. 19. století a předválečné období I. republiky, přičemž byly vybrány císařské otisky Stablního katastru a mapy Pozemkového katastru jako reprezentanti daných historických etap. Současný stav je reprezentován mapami ZABAGEDu. Jako doplňující zdroj informací převážně o prvcích doprovázejících cestní síť byly zvoleny mapy III. vojenského mapování.

V prvním časovém období byly jednotlivé katastrální obce pro účely zanesení do Stablního katastru mapovány takto:

Neustupov	1830
-----------	------

Hory u Votic	1830
Lysá (dnes Hostišov)	1840
Jiřetice	1830
Kouty	1840

U všech katastrálních území se dochovala kompletní dokumentace. Mapy byly poskytnuty ČUZK ve formátu JPEG. Originály byly vyhotoveny v sáhovém měřítku 1 : 2 880 a jsou kolorované. Stav území na nich zachycený je brán jako výchozí podoba krajiny, která dosáhla dlouhodobým osídlením a cílevědomou kultivací harmonické a stabilní podoby.

Následující období reprezentují mapy Pozemkového katastru dostupné online na mapovém serveru ČUZK. Tyto katastrální mapy zachycují podobu krajiny před nástupem socialistického hospodářství přibližně sto let po stavu zachyceném na mapách Stabilního katastru. ČUZK je zprostředkovává v referenčním systému WGS84. I mapy Pozemkového katastru jsou v tomto území v sáhovém měřítku 1 : 2 880.

Třetím obdobím je rok 2010 reprezentovaný vektorovými mapami ZABAGEDu. Tato data byla také poskytnuta ČUZK bezúplatně, avšak jsou v referenčním systému Křovákově (S-JTSK). ZABAGED zachycuje současnou krajinu, na jejíž podobě se silně podepsalo socialistické hospodaření a především kolektivizace z počátku totalitního období. Na žádném z katastrálních území neproběhly komplexní pozemkové úpravy.

K práci na mapových výstupech byl využit software společnosti ESRI ArcGis 9.3 a všechny výstupy jsou v referenčním systému WGS84. Podklady z map Stabilního katastru, III. vojenského mapování a Pozemkového katastru byly převedeny do digitální podoby vektorizací. Vektorizovány byly linie cest a vodních toků, polygony vodních ploch a body doprovodných prvků cestní sítě. Rastry Stabilního katastru ve formátu JPEG byly georeferencová-

ny na podkladě zdigitalizované analogové mapy Pozemkového katastru systémem čtyř identických bodů pomocí nástroje „Georeferencing“. Rektifikací byly převedeny do formátu TIFF. Vrstvy ZABAGEDu byly transformovány metodou S_JTSK_To_WGS_1984_1 (position vector – dx=570,800000; dy=85,700000; dz=462,800000; rx=4,998000; ry=1,587000; rz=5,261000; s=3,560000) Mapa III. vojenského mapování z mapového portálu VÚGTK sloužila jako podklad pro bodovou vektorizaci prvků drobné sakrální architektury.

Cestní síť byla digitalizována a následně určena její délka v jednotlivých územích v daných časových obdobích. Záměrně do analýz nebyla zahrnuta cestní síť v intravilánech. Pro celé zájmové území byla zpracována analýza kontinuity cestní sítě, kdy byl vzat stav na mapách Stablního katastru jako výchozí. Vrstva cest vektorizovaných nad mapami Stablního katastru byla doplněna rovným oboustranným bufferem o poloměru 10 metrů. Linie cest Pozemkového katastru byly nástrojem „Clip“ ořezávány polygony bufferu cest ze Stablního katastru. Výsledkem tak byly úseky cest, které byly ve své trase v oblasti tolerance. Ořezaná vrstva cest Pozemkového katastru byla manuálně očištěna o úseky navazujících cest a zbytkové úseky do 10 m délky. Následně byla tato opravená vrstva obehnána opět bufferem a proces se opakoval s daty ZABAGEDu. Výsledkem tak jsou tři mapové výstupy zachycující postupně stav cestní sítě v 1. polovině 19. století, kontinuitu cest k roku 1948 a kontinuitu cest k roku 2010.

Zdigitalizované linie vodních toků byly porovnány pro jednotlivá časová období taktéž z hlediska změny délky. U polygonů vodních ploch byla vyšetřována jejich celková plocha a také počet v území.

Bodově bylo sledováno rozšíření prvků drobné sakrální architektury – tato analýza byla zpracována pouze pro dvě časová období a to pro 2.

polovinu 19. století a současnost. Byl sledován souhrnný počet křížků, kaplíček a božích muk mimo intravilány obcí.

Analýzy byly vždy zpracovávány pro každé katastrální území zvlášť i pro společné území tvořené všemi třemi katastry. Výsledná data byla shrnuta do tabulek a grafů. Pro každý sledovaný jev (cesty, toky a vodní plochy, drobnou sakrální architekturu) byly vytvořeny mapové výstupy dokumentující jejich vývoj v území.

V zájmovém území proběhl terénní průzkum. Tento průzkum vytypoval cesty v současné krajině prakticky zaniklé, dlouhodobě zarostlé či částečně substituované (=trasa cesty vedena v blízkosti zpravidla po louce či poli, nikoliv však po historické cestě). Tyto cesty jsou uvedeny v mapovém výstupu. Dále byla během terénního průzkumu pořízena fotodokumentace území.

5. Vymezení zájmového území

5.1 Základní údaje o území

Analyzované území se rozkládá přibližně na ploše třech současných katastrálních území Neustupov, Hory u Votic a Hostišov, avšak je rozšířeno o území historicky do těchto katastrů spadající a jde fakticky o průnik hranic katastrů současných a katastrů Stablního katastru.

Oblast nalezneme na pomezí okresů Benešov a Tábor na spojnici Votic a Mladé Vožice. Votice jsou zároveň přirozeným centrem regionu a je zde umístěna také většina služeb i prvků občanské vybavenosti daného území. Obce v oblasti jsou členy svazku měst a obcí zvaného Mikroregion Džbány, v jehož čele stojí město Votice. Samosprávně spadá zájmové území jako místní část pod město Votice (Hory, Hostišov, Lysá, Mysletice, Otradovice, Větrov,

Zdeboř) a dále pod obec Neustupov (Bořetice, Neustupov, Podlesí, Vrchy, Zálesí). Údaje o počtu obyvatel a obydlených domů v období 1869 – 2001 jsou uvedeny v tabulkách č. 3 a 4 v příloze (ČSÚ, 2006). Celková výměra zájmového území činí 19,78 km². V dalším textu bude zájmové území rozuměno jako Neustupovsko.

5.2 Přírodní podmínky

Neustupovsko náleží do V. klimatického regionu dle Moravce a Votýpky, jenž je charakterizován 142 – 159 dny s průměrnou teplotou 10°C a vyšší a průměrným ročním úhrnem srážek nad 580 mm (Moravec et Votýpka, 1998). Průměrná nadmořská výška se pohybuje v rozmezí mezi 510 m n.m. v údolí Bystrého potoka a 713 m n.m. v případě nejvyššího vrchu celého širšího regionu Podblanicka zvaného Mezivrata.

Z hlediska geomorfologie se jedná o oblast náležící k Hercyniku do Česko-moravské subprovincie, v jejímž rámci jde o Středočeskou pahorkatinu. V případě Neustupovska se na bližší úrovni nacházíme ve Vlašimské pahorkatině, v podcelku Votické vrchoviny a okrsku Miličínské vrchoviny (Demek, 1965).

Z hlediska hydrologického náleží oblast Neustupovska do povodí Vltavy. Mezi nejvýznamnější toky oblasti se řadí Chotýšanka, Slupský a Bystrý (Konopištský) potok. Slupský potok pramení v katastru Neustupova, výměra jeho povodí činí 60,3 km² a je levostranným přítokem vlašimské Blanice. Hydrologické pořadí Slupského potoka je 1-09-03-037 a délka jeho toku je 15,1 km (Vlček, 1984). Bystrý potok pramení těsně za hranicí katastru Hostišova pod vrchem Mezivrata pouhých cca 500 m od pramene potoka Slupského. Bystrý potok je levostranným přítokem Sázavy a délka jeho toku činí 32 km, plocha 90,2 km². Hydrologické pořadí Bystrého potoka je 1-09-03-144

(Vlček, 1984). Chotýšanka je levostranným přítokem Blanice, do které se vlévá v Libeži. Délka toku je 37,1 km, plocha povodí činí 125,1 km² a jeho hydrologické pořadí je 1-09-03-077 (Vlček, 1984). Největšími rybníky v území jsou Vinduška, Buchovský a Překážka. V celé oblasti se nachází velké množství dalších drobných vodních toků i vodních ploch.

Geologicky je území tvořeno z většiny metamorfovanými horninami, konkrétně pararulami, pouze jihozápadní část katastrálního území Neustupova leží na migmatitech. Vtroušeně se v území nachází maloplošné útvary kvarcitů, několik granitových žil a do severní části území zasahuje cíp rul. Zejména při tocích se vyskytují hojně svahové a nivní sedimenty. Většina půd v území patří do kategorie kambizemí a drtivě převažuje kambizem mesobazická. Ostrůvkovitě se v území vyskytuje také kambizem dystrická a pseudogleje. Vodní toky jsou doprovázeny glejemi, jelikož se zde jedná o horní části toků (AOPK ČR, 2005; ČGS, 2011).

5.3 Ráz krajiny

Neustupovsko se rozkládá na rozhraní dvou oblastí krajinného rázu. Západní část území – převážně katastr Hostišova a Hor – je identifikována jako oblast „Jistebnicko-Miličínská“, kdežto východní část území náleží do oblasti „Vlašimské“ (Vorel et al., 2009). Hranice mezi nimi tvoří hřbety Miličínské vrchoviny s nejvyšším vrcholem Mezivrata. Celá oblast je nazývána Česká Sibiř pro své drsnější klimatické podmínky oproti blízkému okolí. Toto pojmenování zřejmě poprvé použil a jeho autorem je Dr. Jan Herben, prvo-republikový český politik, novinář a spisovatel.

Mezi nejzásadnější znaky krajiny Hostišova a Hor náleží celkový k severu se pozvolně svažující reliéf s dominantou Mezivrata ještě umocněnou televizním vysílačem „Notice“ a rozsáhlé lesní plochy – většinou nepů-

vodních smrčín. Viz. foto č. 11. Částečně můžeme nalézt i vtroušené ostrůvky listnatých bukových lesů, ale nejedná se o původní porosty. Negativním aspektem Hostišovska je celým katastrem se vinoucí od jihu k severu silnice I. třídy I/3 s hustým provozem na trase Praha – Tábor – České Budějovice. Tato silnice bude postupně nahrazena budovanou dálnicí D3 nezasahující ve své plánované trase do zájmového území. Výrazným subprostorem je plošina Větrova severně od Mysletic, která se vymyká zejména svým reliéfem z normálu Hostišovské a Horské části zájmového území. „Oblast (Jistebnicko-Miličinská) představuje sice nevýrazný, ale nesporný ostrov horsky laděné bioty a horsky laděné krajiny v pahorkatinách středních a jižních Čech“ (Vorel et al., 2009).

Neustupov již spadá do sousední oblasti krajinného rázu. Nejdůležitějším projevem tak je otevřenost krajiny směrem k Mladé Vožici, kdy i většina toků odvádí vody z území na jihovýchod. Vlastní katastrální území se skládá z několika dílčích subprostorů (okolí Neustupova, Otradovic, Zálesí), kde se uplatňují vedle horizontů vertikálně diferenciovaných lesních celků i horizonty ostré v podobě dlouhých scelených ploch zemědělské půdy. Viz. foto č. 10, 12 a 15. Jako dominanty se uplatňují vrchy Mezivrata, Velký Blaník a Čerenská Hora (ta především v Otradovickém subprostoru). V území nalezneme vedle pramenišť a menších vodních toků i vlhké louky a podmáčené lokality. V oblasti se dochovala struktura osídlení a na západních svazích Mezivrata je možné identifikovat torzo romantizujících krajinářských úprav z počátku 20. století. Severní cíp území v okolí rybníka Vinduška spadá do přírodního parku Džbány-Žebrák, v jehož obvodu „je chráněn fenomén malebné krajiny, která je velice členitá, tvoří ji opakující se mozaika vyšších či nižších zaoblených kopců, menších či větších lesů, polí, luk, menších sídel a rybníků“ (Vorel et al., 2009).

5.4 Struktura krajiny

Několik zmínek o struktuře krajiny Neustupovska náleží i do této práce, ač zkoumání struktury krajiny není jejím předmětem zájmu. Ve struktuře krajiny rozlišujeme tři základní strukturní složky – matrici, plošky a koridory (Forman et Godron, 1993).

Zájmové území bylo převážně kolonizováno již ve vrcholném středověku, což se odrazilo na struktuře krajiny a jejím kulturním původu. Výrazné změny v krajině nastaly převážně ve 2. pol. 20. století, kdy byly narušeny původní koridory a zanikly některé plošky v území. Z hlediska zásahů člověka spadá krajina Neustupovska do kategorie krajiny neplánované.

Krajinnou matricí je zemědělská půda, která zaujímá odhadem 50 % území, avšak velkou úlohu hraje i půda lesní, která je soustředěna převážně do několika větších celků – enkláv. Dalšími enklávami jsou intravilány obcí, vodní plochy a odlesněné plochy v lesních celcích. Koridory jsou v území zastoupeny v podobě silnic a polních a lesních cest, vodních toků s doprovodnou zelení a mezemi. Celková struktura krajiny je spíše heterogenní.

5.5 Historie území

V následujícím textu bude rozuměno pod pojmem „oblast“ sjednocené území současných a bývalých katastrálních území. Viz. mapa „Přehled vývoje katastrálních hranic“.

5.5.1 Oblast Hostišova

Vlastní ves Hostišov se připomíná již ve 14. století, konkrétně Sedláček (1927) zmiňuje tvrz, která již v 16. století zanikla. Skrze Hostišov vedla důležitá cesta spojující Tábor s Voticemi a Benešovem. Byla nahrazena silnicí I./3 (E55) vybudovanou mezi roky 1977 a 1982. Původní trasa silnice je stále

dobře znatelná a asfaltový povrch končí těsně na hranici zástavby ostrou hranou v louce. I dnes je na leteckých snímcích navazujícího pole viditelná dřívější trasa komunikace.

Ves Mysletice přibližně 1 km severovýchodně od Hostišova byla pojmenována dle zakladatele Myslaty a jeho rod byl zván Mysletici (Habart, 1995). Severně od Mysletic se nachází osady Větrov a Ohrada. Jak uvádí Habart (1995) obě osady pravděpodobně vznikly až po Třicetileté válce, neboť je ve starších zápisech v těchto místech uváděna ves Čeňovice, kterou roku 1645 vypálili švédští vojáci. U Větrova v lese na vrchu Větrov se nachází kaple Sv. Vojtěcha s kamenným stolem. Poblíž kaple je pramen zázračné vody, která byla cílem poutníků.

Jihozápadně od Hostišova se nalézá statek Zdeboř. Dříve zde stávala vesnička založená asi ve 13. století Zdeborem. Ještě roku 1600 je Zdeboř zmíněna jako ves. Později byla pravděpodobně vypálena švédskými vojsky jako blízké Čeňovice (Habart, 1995).

Důležitou vsí byla svého času nynější osada Lysá. Je připomínána již ve 14. století, kdy zde sídlili vladykové z Lysé (Sedláček, 1927). Nacházel se zde poplužní dvůr náležící k Voticům. Habart (1995) uvádí: „Ve vsi je hojně pramenů výborné pitné vody... Ant. Škramlík zavedl při svém statku výrobu sodové vody, chvalně známé po celém kraji.“ Ke vsi náležel ještě mlýn u Bystřého potoka, který zanikl v průběhu 20. století. Hráz zaniklého mlýnského rybníka je stále velmi dobře zachovaná v údolí v lese pod silnicí I./3.

Chatová osada Amerika na svahu pod Lysou vznikla v období I. republiky. Habart (1995) zaznamenal, že osada byla založena v roce 1925 votickým kožišníkem a v roce 1931 měla 6 popisných čísel a na sklonku 30. let jich měla již 15. K dubnu 2011 je zde evidováno 35 adres (MVČR, 2011).

5.5.2 *Oblast Hor*

Literatura je na informace o Horách skoupá. Pravděpodobně příčinou bude to, že i se dvěma selskými statky v Kloboučnickově měly Hory v roce 1920 sedm čísel popisných a 45 obyvatel a i František Palacký na tuto vísku zapomněl při psaní svého díla (Habart, 1995).

5.5.3 *Oblast Neustupova*

Vlastní městyš Neustupov byl založen již v 11. století vladykou Neustupem a podle všech dochovaných listin byl rod Neustupů váženým a v přízni Přemyslovců včetně Přemysla Otakara II. Farní kostel Nanebevzetí P. Marie má svůj původ ve 12. či 13. století a je románského slohu (Sedláček, 1927; Habart, 1995). Ve 2. polovině 16. a v počátku 17. století bylo neustupovské panství spojeno s rodem Kaplířů ze Sulevic. Nejznámějším členem tohoto rodu je Kašpar Kaplíř, rytíř ze Sulevic, který byl r. 1621 sťat na Staroměstském náměstí v Praze spolu s ostatními vůdci stavovského povstání a jeho hlava byla vystavena na mostní věži (Toufar, 2002). Císařem zkonfiskovaný majetek získal don Martin Hoeff de Huerta a Habart (1995) zmiňuje, že jeho žoldnéři se na panství chovali nevybíravě a vypalovali chalupy i celé vesnice. Významným rodem pro Neustupov byl hraběcí rod Aichelburgů, který získal zdejší panství v roce 1892 (Habart, 1995). Aichelburgové rozšířili zámek a také provedli skromné romantizující úpravy blízké krajiny, kde mimo jiné pod vrchem Mezivrata nechali vybudovat soustavu malých vodních nádrží (tzv. jezírek) pojmenovaných po některých členech rodu.

Otradovice (Neustupovské či Bílé) jsou připomínány již roku 1236 a náležely do majetků kláštera v Želivi. Od 14. století zde sídlili vladykové Škopkové z Otradovic (Sedláček, 1927). V blízkém lese při silnici vedoucí do Neustupova se nachází samota Lhotka. Jedná se o pozůstatek vsi zaniklé v

průběhu Třicetileté války (Habart, 1995).

Na neustupovské straně katastrálních hranic z 19. století se nachází osada Buchov. Habart (1995) uvádí, že se skládá ze 2 částí: „U státní silnice jsou 2 chalupy, kterým se říkalo Vypálenec nebo Na Vypálenci. Stranou od státní silnice jsou 2 selské statky.“ Při Buchovském rybníku a částečně na ostrůvku v rybníce stávala tvrz vladyky Bucha od 14. století (Sedláček, 1927). Nejslavnějším členem rodu Buchovců byl Jan Zbyněk z Buchova, který byl roku 1420 mezi zakladateli Tábora a také jedním z jeho správců (Habart, 1995).

Ves Podlesí ležící jihozápadně od Neustupova je prvně připomínána roku 1520, ale je podle všeho starší. V blízkosti se Podlesí se nachází osada Zálesí a samota Frejdovka (Habart, 1995). Na mapě stabilního katastru je také zakreslena osamocená hájovna Věcov. Tvrz a vesnička Věcov – sídlo rodu Věcoňů – se prvně připomíná roku 1285 a je pravděpodobně výrazně starší (Teplý, 1899 *ex* Habart, 1995). V současnosti je Věcov chatovou osadou.

Jihovýchodním směrem od Neustupova byla asi ve 13. století založena ves Bořetice pojmenovaná dle zakladatele Bořity. Po konfiskaci majetku Kašpara Kaplíře připadla Maradovskému pluku a posléze donu Martinu Huertovi. Nedaleko od Bořetic se nachází osada Vrchy mající v roce 1843 pět čísel popisných a 40 obyvatel a na konci 30. let 20. století 4 čísla popisná a 22 obyvatel (Habart, 1995). V roce 2011 zde jsou evidována 3 čísla popisná (MVČR, 2011).

6. Cestní síť, vodní toky, vodní plochy a drobná sakrální architektura v území

V průběhu přibližně 150ti let, které pokrývají podklady pro tuto práci došlo ve sledovaném území k překotnému vývoji podobně jako ve zbytku České republiky. Století páry započalo proces, jehož výsledkem byl konec dlouhé éry harmonických vztahů v krajině a nástup disharmonie a překotných změn, kdy tradiční a generacemi kultivované bylo chápáno jako přežitek. Celý proces industrializace, vědeckého pokroku, urbanizace a odlivu pracovníků z primární sféry za sebou mnohde zanechal hluboké rány v naší krajině a především jí odňal její atribut dlouhověkosti a relativní neměnnosti spolu s nespornou stabilitou. Kontinuita je nositelem stability krajiny.

6.1 Vývoj a stav cestní sítě

6.1.1 *Oblast Hostišova*

Na mapách Stablního katastru jsou zakresleny cesty v oblasti Hostišova o úhrnné délce 19,65 km. Již v 1. polovině 19. století můžeme pozorovat základ pozdějších důležitých cest tvořících spojnice nejvýznamnějších sídel v celém území, který během I. republiky nabude formy „státních silnic“ s asfaltovým povrchem. Zajímavé je, že na mapě Stablního katastru není žádná z cest v oblasti se zakreslenou alejí ani jednostrannou. Nejvýznamnější z cest je pak císařská poštovní cesta spojující Prahu s Vídní, která vede při toku Bystřého potoka. Avšak v úseku Votice – Hostišov nebyla tato trasa vždy tou stěžejní. Ještě na Kreybichově mapě berounského kraje z roku 1826 a táborského kraje z roku 1832 je císařská poštovní cesta zakreslena jako přímá spojnice Votic a Hostišova, ale na mapách Lothových táborského a kouřimského kraje

z roku 1847 je již jasně znatelný odklon za Hostišovem (snad směrem k vrchu Obecníku). Viz. foto č. 1. Tato druhá varianta cesty je poté stejným symbolem zakreslena i na mapě III. vojenského mapování. Kupodivu je ale na mapě II. vojenského mapování vzniklé mezi lety 1842 až 1852 druhá varianta cesty nezahrnuta mezi ty významné – můžeme se jen domnívat, že mapování v oblasti proběhlo dříve, než byla trasa upravena. S jistotou tak můžeme říci, že až na mapě III. vojenského mapování jsou si obě varianty spojení Hostišova s Voticemi zakreslením rovnocenné. Dle informace, kterou uvádí na svém webu město Votice (2006) měla být inkriminovaná cesta upravena roku 1843, bohužel zde ale není uveden konkrétní zdroj této informace a nemůžeme si být ani zcela jisti, že je onou úpravou myšlena změna trasy, ačkoliv dle mapových podkladů by uvedený rok mohl odpovídat. Chronologické ukázky vývoje jsou na obrázcích č. 3 až 5 (ČÚZK, 2011b; VÚGTK, 2011).

První polovina 20. století v oblasti Hostišova přinesla nárůst celkové délky cest na 23,7 km. Z cest zakreslených na mapě Stabilního katastru se změnil pouze úsek výše zmiňované cesty při Bystrém potoce, kde byla cesta napřímena při úpravě tzv. císařské silnice a z dnes zcela zaniklé soustavy dvou rybníků musel pravděpodobně ustoupit menší jižní rybník, aby nová cesta mohla být vedena po západním břehu rybníka severního. Tato cesta je dodnes funkční, ale prakticky nevyužívaná. Vede paralelně k silnici I/3 a propojuje i nadále bez přerušení osadu Amerika s Hostišovem. Místy svojí šíří nedovoluje obousměrný provoz a leží na ní odpadlé kusy okolo stojících stromů.

V oblasti Hostišova ve 30. letech 20. století zcela nově vznikla státní silnice II/124, která vede z Hostišova přes Hory do Neustupova a dále směrem na Mladou Vožici (Habart, 1995). Ve stejném období vznikla i státní silnice vedoucí paralelně na západní straně k upravené císařské poštovní silnici.

Tato státní silnice ještě stále procházela Hostišovem a právě její pozůstatky jsou zde jasně rozeznatelné, neboť po dokončení komunikace I/3 roku 1982 byla v Hostišově slepě ukončena. Viz. foto č. 4.

V průběhu 2. poloviny 20. století došlo k velmi mírnému nárůstu délky cestní sítě na 24,07 km, ale v případě Hostišova je zde reálná vyšší míra zkrácení vzhledem k rozsáhlým lesním celkům v území i přes snahu odfiltrout většinu lesních cest. Ač z celkové bilance nevyplývá předpoklad výrazných změn, několik polních cest zaniklo. Vezmeme-li však v potaz povahu území, kdy je zde menšinové zastoupení orné půdy, není stopa socialistického hospodaření nijak zásadní.

V oblasti Hostišova byl teoretický předpoklad, že se zde výrazně projeví na vedení cestní sítě realizace komunikace I/3. Avšak tvar reliéfu a souvislý stabilní vegetační pokryv zapříčinily vznik přirozené bariéry v místech vedení komunikace I/3 a její vlastní vliv tak byl na cestní síť minimální, což ale neplatí pro průchodnost krajiny jako takovou. Komunikace I/3 tvoří svojí hustotou provozu a šíří významnou bariéru nejen migraci zvěře, ale i možnosti překročení údolí Bystrého potoka.

6.1.2 *Oblast Hor*

Katastrální území Hor se vyvíjelo v průběhu posledních 150ti let z hlediska cestní sítě pouze ve 2. polovině 20. století, kdy byly zrušeny polní cesty na scelených plochách orné půdy. Na mapách Stabilního katastru je zobrazeno 4,63 km cest. Toto číslo do roku 1948 mírně narostlo na 5,11 km a v roce 2010 byla délka všech cest v území 5,85 km. Na území Hor je ale několik cest uvedených v ZABAGEDu diskutabilních. Přestože byl ZABAGED zvolen jako objektivnější zdroj dat, je zřejmé, že v některých případech jsou cesty „strojově“ vedeny v místech, kde sice Katastr nemovitostí cestu uvádí, ale ta

je již zcela v území neznatelná. Jindy zase správně ZABAGED nerespektuje hranice parcel a cesty jsou vedeny dle skutečného stavu. Navíc se i zde opět uplatnilo zkreslení způsobené podrobnějším zakreslením lesních cest.

6.1.3 Oblast Neustupova

V 1. polovině 19. století byly v oblasti Neustupova cesty o celkové délce 45,84 km. Tato síť cest byla již natolik dostačující, že během sta let přibylo pouze cca 6 km cest a k roku 1948 byla délka všech typů cest 52,18 km. Do poloviny 20. století nejvíce cest vzniklo v části území jižně od Podlesí v okolí Frejdovky. Na první pohled je rozeznatelné, že centrem celé oblasti byl v 19. století městys Neustupov, z něhož cesty na mapách Stabilního i Pozemkového katastru vycházejí do všech stran a tvoří tak relativně pravidelnou paprskovitou strukturu. Neustupov byl panským sídlem, které mělo vyšší nároky na propojení s okolními vesnicemi a cestní síť se v tomto duchu přirozeně vyvinula. Na mapě Stabilního katastru jsou zakreslené aleje podél cest, příkladem budiž cesta z Ovčina k lesnímu komplexu Mezivrat a cesta od zámeckého parku v Neustupově na blízký vrchol, kde stával špýchar. Základní síť cest se zachovala beze změn do roku 1948 a navíc přibyla státní silnice ze 30. let 20. století (dnes silnice II/124) vedoucí na Mladou Vožici a také byla po trase starší cesty vedena nová státní silnice z Votic přes Otradovice směrem na Jankov (dnes II/150).

Po roce 1948 došlo i v této oblasti ke scelování orné půdy, což mělo za následek zánik cest zajišťujících dostupnost některých vlastnických pozemků. Opět i zde vyvstal problém s šíří dat vyzískaných z jednotlivých typů podkladů a projevil se v razantním nárůstu délky a počtu lesních cest. I v tomto případě je výsledný údaj za rok 2010 upravený a nedokonalý a udává délku cestní sítě 52,74 km.

6.1.4 Cesty nefunkční a substituované

Při vlastním terénním průzkumu jsem se neomezoval pouze na vymezené území, ale zahrnul jsem i dílčí území za hranicemi v případech, kdy se tam vyskytovaly typické formy sledovaných jevů.

Ve všech oblastech se projevuje jistá forma neúcty a odcizení ve vztahu k cestní síti a to konkrétně k polním cestám. Často nejsou historické cesty udržovány a dochází k jejich zarůstání dřevinami či ruderální vegetací. V takovém případě jsou poté cesty v případě potřeby substituovány nejpřirozenějším způsobem, kdy jsou náhradní trasy vedeny podél cesty původní po poli či louce a to někdy i ve více souběžných trasách. Viz. foto č. 27, 35 a 45.

Vedle zarůstání cest se v oblasti Neustupova projevuje i přímo narušování cestního tělesa – zpravidla orbou až k hraně cesty a někdy dokonce i částečným rozoráváním cest. Viz foto č. 36. Údržba cest a jejich nefunkčnost jsou navzájem propojenými skutečnostmi, neboť cestu, která není funkční a prostupná, nebude snaha udržovat pro její zdánlivou nepotřebnost vyplývající jistou měrou i ze zvyku na špatný stav a neprůchodnost cesty. Vzniká tak paradoxní situace, kdy horší stav odsuzuje cestu k nahrazení či dokonce v krajním případě zániku a klesá průchodnost krajiny. Obyvatelstvo je poté postupně nuceno užívat zejména cesty s asfaltovým povrchem, přestože nejkratší spojnice např. dvou sídel existuje a její užití by bylo výhodnější.

V tomto případě je nezastupitelná role místního úřadu samosprávy, který by měl již z principu udržovat cesty v dobrém stavu – a dovolím si tvrdit – nezávisle na aktuálním potenciálu využívání cesty.

Nejen problematika polních cest, ale i nefunkční prvky ÚSES v některých oblastech si vyžadují řešení, jímž jsou komplexní pozemkové úpravy. V případě jejich vypracování je nutné respektovat historickou síť cest v území a

v rámci pozemkové úpravy se pokusit obnovit vhodné cesty zaniklé a také obnovit funkci cest stávajících.

Průchodnost krajiny je základním atributem krajiny. Krajina, která svoji průchodnost ztrácí, se pomalu odcizuje pro své vlastní obyvatele. Sekundárně vedení cest v krajině determinuje i vnímání krajiny ze strany chodce i projíždějícího. Trasa cesty udává rámeček, definuje úhly i určí člověkem vnímané horizonty. Cesta odjakživa byla, a v současné době o to více je, pomyslným průvodcem nikoliv nedefinovanou, ale konkrétní krajinou.

6.1.5 Kontinuita cestní sítě

Pro sjednocené území byla provedena dvoustupňová analýza kontinuity cestní sítě. Přehled je ve formě příslušných mapových výstupů. Viz. také obrázek č. 2.

6.2 Vodní toky a vodní plochy

6.2.1 Oblast Hostišova

V oblasti Hostišova nalezneme pouze dva pojmenované vodní toky a to potok Bystrý (též znám jako Konopištský) a potok Zdebořský vlévající se později do potoka Smilkovského. Na severní hranici oblasti a mimo oblast se nachází bezejmenný tok délky cca 700 metrů, který se záhy vlévá do potoka Bystrého a další bezejmenný tok pramení u Mysletic, vlévá se taktéž do Bystrého potoka.

Celková délka vodních toků na mapách Stablního katastru činila 2,98 km a počet vodních ploch byl 21 o celkové výměře 4,01 ha. Na mapách Pozemkového katastru činila délka toků 3,06 km. Vodních ploch již bylo pouze 18 o celkové ploše 3,85 ha. A v roce 2010 již byla délka vodních toků v oblasti

Hostišova 4,84 km (4,59 km bez občasných úseků) a vodních ploch bylo zpět 21, avšak o celkové výměře takřka poloviční, konkrétně 2,2 ha.

V období od 1. poloviny 19. století do roku 1948 zanikly 3 vodní plochy - všechny na Bystrém potoce či jeho přítocích. Ve dvou případech se jednalo o rybníky pod Mysleticemi o výměře cca 500 a 300 m². Poslední rybník zanikl pravděpodobně při modernizaci císařské poštovní silnice vedoucí údolím Bystrého potoka a jeho výměra činila cca 900 m².

Až 2. polovina 20. století přinesla zásadnější změny na poli vodních toků a vodních ploch. V osadě Ohrada a jejím okolí zanikly 2 rybníky zcela a 1 byl zmenšen na přibližně třetinu. Zároveň zde ale 3 drobné vodní plochy vznikly, žádná z nich nemá nad 130 m². Ze soustavy tří hostišovských rybníků zanikl ten nejižnější – pravděpodobně při výstavbě komunikace I/3. Dále na Bystrém potoce zanikl i druhý rybník, jehož jižnější soused přestal existovat již v 19. století.

Již zmiňovaný bezejmenný vodní tok při severní hranici byl technicky upraven (navíc část jeho nivy již mimo oblast Hostišova byla zavezena a dnes je zde tento tok zatrubněn a na navážce je zahrádkářská kolonie).

Ani data ZABAGEDu nejsou zcela přesná, neboť při severní hranici v nich není zanesena kaskáda pěti rybníků na v Lysé pramenícím přítoku bezejmenného toku.

6.2.2 *Oblast Hor*

V oblasti Hor nedošlo mezi 1. polovinou 19. století a polovinou století 20. k žádným změnám sítě vodních toků ani k zániku či vzniku vodních ploch. Pro obě historická období jsou společná čísla a to u vodních toků 1,19 km délky, zatímco u vodních ploch je to 0,06 ha pro celkem 2 rybníky v území. Změna nastala až v průběhu 2. poloviny 20. století, kdy byla výměra

ploch navýšena na 0,08 ha, neb přibyl jeden drobný rybníček pod Kloboučnickovem. V případě vodních toků, ale byl vývoj opačný a dle údajů ZABAGEDu v území část zanikla. Konkrétně se celková délka toků snížila na pouhých 0,55 km. Svůj výrazný podíl na tom mají meliorace, kdy zde došlo zřejmě k vyvedení drenáží přímo do břehů rybníků a vlastní drobná koryta a prameniště výše ve svazích zanikla.

6.2.3 Oblast Neustupova

Vedle Slupského potoka a Chotýšanky oblastí protékají ještě potoky Neustupovský, Otradovický, Babí a Frejdovka společně s velkým počtem toků bezejmenných. V 1. polovině 19. století byla délka všech toků v oblasti 12,48 km. Počet vodních ploch byl 29 a zaujímal 12,42 ha. Během cca sta let došlo k mírnému nárůstu délky toků na 13,3 km. U vodních ploch naopak došlo k poklesu a k roku 1948 jich v oblasti bylo 23 o celkové ploše 11,84 ha.

Zaniklo pouze pět menších rybníků s plochou v řádu stovek metrů čtverečních a rybník navazující na Překážku o ploše cca 3500 m². V případě toků bylo nejvýznamnější změnou navrácení toku Slupského potoka u Luckého mlýna zpět do původní trasy, kdy již nebyl celý tok sveden do mlýnského náhonu jak to bylo zakresleno na mapě Stabilního katastru. První úpravy a narovnávání Slupského potoka také můžeme dle mapových podkladů zařadit již do období před rokem 1948. Zahloubení toku a zpevnění škvárobetonovými tvárnicemi proběhlo až v období totality.

Avšak nejen Slupský potok byl již před rokem 1948 napřímen. Stejný osud potkal i Chotýšanku s jejím prvním levostranným přítokem. Celý úsek před rybníkem Vinduška byl napřímen, ale úsek za rybníkem je již novějšího data. Dále část Neustupovského potoka, který ještě nebyl na mapě Stabilního katastru v daném úseku ve vlhkých loukách vymezen, prokazatelně byla

upravena již před rokem 1948 a příslušné podmáčené louky byly vysušeny a drény svedeny do napřímeného koryta.

Zajímavostí, která nepřetrvala do současnosti, je propojení Štičího rybníka a bezejmenného potoka pramenícího pod Horami. Z tvaru kanálu a jeho vedení je na první pohled znatelné, že toto propojení bylo vybudováno uměle. Viz obr. č. 6 a 7. Teoreticky se mohlo jednat o posílení přítoku do Štičího rybníka, který měl být zdrojem vody pro kašnu na náměstí. Voda měla být vedena dřevěným potrubím, jehož zbytky byly odhaleny při opravě místní komunikace (Miroslav Slunečko, 2001, in verb.). Habart (1995) uvádí, že vodovod byl v Neustupově zaveden až ve 2. polovině 19. století, což by to-
muto neodporovalo, neboť zmíněné propojení je zakreslené již na mapě Stab-
ilního katastru z roku 1830.

V roce 2010 byla délka všech toků v oblasti 21,99 km (21,06 km bez ob-
časných úseků). Tento razantní nárůst je způsoben povahou použitých
podkladů a zároveň skutečnou existencí toků v místech, kde dříve byly pou-
ze plošně podmáčené louky. Počet vodních ploch činil dokonce 45 a jejich cel-
ková výměra přesto byla pouhých 11,65 ha – tedy ještě nižší než před rokem
1948! V oblasti Neustupova především došlo k vysokému nárůstu vodních
ploch do 300 m² (dohromady jich je 25). Některé z větších rybníků zcela za-
nikly (rybník u Luckého mlýna a na Neustupovském potoce), jiné se zmenši-
ly (Překážka, rybníky u Otradovic, Buchovský, Pačulka). Nové malé vodní
nádrže byly ale také vybudovány (Podvršský, Říhovka, rybník nad Pře-
kážkou – viz. foto č. 18 a 19).

Pozornost si jistě zaslouží i revitalizace úseku Slupského potoka pod
Neustupovem při Luckém mlýně. V letech 2002-2004 bylo přírodě blízkým
způsobem upraveno 700 metrů koryta a v rámci revitalizace byl vybudován
již zmiňovaný Podvršský rybník. Splaveninový režim celého úseku je ale

ohrožován transportem a akumulací erodovaného materiálu, jehož původem je scelený nevhodně obdohospodařovaný lán ve svahu na pravé straně potoka. Viz. foto č. 12 a 22.

6.3 Drobná sakrální architektura

Jako doprovodný prvek podél cest se uplatňuje drobná sakrální architektura významně. Na Voticku je zastoupena především v podobě křížů (kamenných i litinových), zvoniček (v intravilánech sídel) a kapliček. Sloupová boží muka jsou zastoupena sporadicky, pokud vůbec.

V oblasti Hostišova jsou na mapě III. vojenského mapování zachyceny 4 objekty drobné sakrální architektury, což je stejný počet jako v oblasti Neustupova. Ve většině případů se jedná o kamenné kříže. Oblast Hor nemá ani neměla žádný takový objekt.

V průběhu 20. století se počet objektů v oblasti Hostišova nezměnil, avšak jeden u Votic zanikl – zřejmě při výstavbě komunikace I/3 – a u Mysletic naopak byl vybudován při cestě ke kapli Sv. Vojtěcha na Větrově. V případě Neustupova došlo ke zvýšení na 7 objektů mimo sídla, kdy hned 4 jsou soustředěny kolem Neustupova, kde přibyl kamenný kříž v poli nad cestou spojující Neustupov s Bořeticemi, připomínající nešťastnou událost. Viz. foto č. 25. Dále byly vybudovány 2 nové drobné sakrální památky u Podlesí a jedna u malé vodní nádrže Vinduška. Zanikl kříž u Buchova, který musel zřejmě taktéž ustoupit komunikaci I/3.

Obvyklým jevem v zájmovém území je existence křížů při všech důležitých cestách. Tyto kříže byly umisťovány s odstupem od vlastní zástavby. Viz. foto č. 16, 24 a 26. Naopak kapličky nalezneme spíše na křižovatkách cest.

7. Diskuse

7.1 Mapové podklady a výsledky analýz

Záměr porovnávání délek a tras digitalizovaných podkladů pro jednotlivé etapy vývoje krajiny byl shledán nedokonale proveditelným. Především povaha historických mapových děl nedovoluje bezproblémovou analýzu změn v délce cestní sítě, poněvadž na těchto mapách jsou lesní cesty zakresleny pouze výjimečně. U lesních cest obecně platí, že pouze menší díl z nich má přisouzenou vlastní parcelu, z čehož logicky vyplývá, že takovéto lesní cesty nejsou ani zakresleny v katastrálních mapách. Naopak data ZABAGEDu již informace o lesních cestách obsahují, což zkrusluje výsledky vzešlé z porovnání délek cest v území. Za účelem relativního snížení vlivu výše popsaného stavu byly lesní cesty zakreslené v ZABAGEDu redukovány pouze na ty, které mají zcela či částečně své předchůdce v užitých historických mapových podkladech anebo mají asfaltový povrch. U ostatních lesních cest byla snaha je vypustit a tak snížit míru celkového zkruslení.

I na analýze délky vodních toků se projevila povaha užitých mapových podkladů. V tomto případě nebyly na mapách Stablního ani Pozemkového katastru řádně zakreslovány trasy vodních toků a zejména na mapách z 1. poloviny 19. století často docházelo k pouhému zákresu mokrých luk. Můžeme se tak setkat i s místy, kde mezi dvěma rybníky není zakreslen symbol toku, ale pouze podmáčení území a není možné dnes s jistotou interpretovat, zda konkrétní vodní tok na určitém místě byl vyvinut či nikoliv. Původní idea před seznámením se s mapovými podklady byla provést i analýzu kontinuity tras vodních toků v krajině, jejímž předpokládaným výsledkem by byl přehled úseků změněných technickými zásahy a úseků přírodního charakteru. Od této analýzy bylo již před zahájením prací ustoupeno pro zcela zjevnou pochybnou vypovídající hodnotu.

V případě vodních ploch ZABAGED eviduje i ty nejmenší nemající plochu ani 100 m². Existovalo zde podezření, že dané vodní plochy v některých případech neexistují či že se jedná o bazény. Toto podezření se nenaplnilo a všechny vodní plochy i s nejmenší plochou tak byly zahrnuty do výsledků. Viz. obrázek č. 1.

7.2 Historické podklady a jejich uplatnění v hlavních nástrojích krajinného plánování

Váha historie krajiny v současných nástrojích krajinného plánování je rozličná. Vezmeme-li si pod drobnohled komplexní pozemkové úpravy a územní plánování, uvidíme, že vzájemná kooperace při tvorbě těchto nástrojů je problematická a o to problematičtější je ještě implementace „respektu k historii krajiny na kooperativní úrovni“. Ony problémy vychází již z principiálních základů obou nástrojů, kdy se liší i časovým horizontem předpokládaného dopadu na konkrétní území a jeho krajinu. U územního plánu se předpokládá jeho relevance v horizontu deseti až dvaceti let a navíc jeho změny jsou předpokládány, zatímco reálný časový horizont, na nějž budou mít dopad pozemkové úpravy v území, je rozhodně v desítkách let, neboť jsou jimi uspořádávány i vlastní krajinné struktury (Kyselka et al., 2010).

Územní plán usměrňuje spíše podobu využití území, kdežto plán společných zařízení pozemkové úpravy přímo zakládá prvky využití území ovlivňující. Prozkoumáme-li základní zákony obou těchto nástrojů a z nich vycházející dokumenty, nalezneme přímo v Politice územního rozvoje jako první bod republikových priorit následující formulaci (MMR, 2008):

„Ve veřejném zájmu (je) chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Zachovat ráz jedinečné urbanistické struktury

území, struktury osídlení a jedinečné kulturní krajiny, které jsou výrazem identity území, jeho historie a tradice... V některých případech je nutná cílená ochrana míst zvláštního zájmu, v jiných případech je třeba chránit, respektive *obnovit celé krajinné celky*“.

Vidíme tedy, že územní plánování tak musí brát ohled na historii území, neboť je toto stanoveno jako jedna z republikových priorit, a musí se tak odrazit na každé zpracovávané územně plánovací dokumentaci. Co více, ideálně by i zpracovatel územně plánovací dokumentace měl mít podrobný přehled o vývoji území, jeho proměnách v čase a prvcích, které jsou od relevantního časového horizontu neměnné. Domnívám se, že by mělo být předmětem zájmu každého zpracovatele územně plánovací dokumentace rozeznávat – a cíleně vytvářet vhodné podmínky nástroji územního plánování ke zmírnění vlivu či odstranění – negativní zásahy do krajiny (zejména do krajinné struktury), které významně narušily právě kontinuitu v krajině. K tomuto by mu vhodným podkladem měly být nejen analýzy historických mapových děl.

V případě komplexních pozemkových úprav ale nenacházíme pro respektování historie krajiny žádnou významnou zmínku v zásadních dokumentech a předpisech. Ani zákon 139/2002 Sb., ani Metodický návod k provádění pozemkových úprav či Technický standard plánu společných zařízení se problematikou historické podoby a kontinuity prvků krajiny nezabývají, přestože při návrhu plánu společných zařízení je nepochybný prostor se této problematice věnovat. Je však na místě říci, že je tato oblast na poli pozemkových úprav živě diskutována a že nad rámec cílů vycházejících ze zákona je obnova fragmentů historické krajiny žádoucí a také aplikována.

Na druhou stranu je ale třeba varovat před případným neopodstatněným protěžováním historické podoby krajiny před současným

stavem. V konkrétním území byla podoba krajiny poplatná své době a toto platí pro 19. století stejně jako pro období totality a je nutné mít na mysli, že i krajina je v jistém slova smyslu odrazem společnosti. Tak, jako se změnila společnost, například mezi 19. stoletím a 2. polovinou 20. století, změnily se i její nároky na krajinu a její vnímání krajiny. Krajina vyhovující například svojí cestní sítí období dřívějšímu neobstojí v nárocích na cestní síť současnou, neznamena to ale, že síť cest z 19. století zavrhneme, neboť je v tomto případě nositelem kontinuity. Domnívám se také, že svobodná informovaná společnost dokáže zpětně rozeznat směry vývoje souznějící s kontinuitou krajiny a směry disharmonické. Jedním z cílů krajinného plánování by tak mělo být „zbytkovou disharmonii“ z krajiny odnímat ideálně neortodoxním návratem ke struktuře krajiny období harmonického. Na paměti bychom však měli mít argument, kterého užil Marcucci (2000), že hodnocení změny v krajině z pohledu jedné lidské generace je krátkozraké, neb se nevyhneme iluzi neměnnosti krajiny či povrchního dojmu z případného jejího vnímatelného vývoje. To je dle mne důvodem proč „současné společnosti“ nedokáží včas odhalit disharmonii ve vývoji struktury krajiny, kterou, vyjevivše se až s odstupem času, je vhodné teprve zpětně napravovat a nástroji územního plánování jí preventivně zabraňovat.

Zde je prostor pro *krajinný plán* jako legislativně ukotvený nástroj obdařený náležitými prostředky – dbal by na zdravý vývoj území v širších souvislostech neomezený pouze na katastrální území (zpravidla rozsah komplexní pozemkové úpravy) ani na o málo rozsáhlejší administrativní obvod obce (pokrytí územního plánu). Oporu v tomto nalézám v metodice krajinného plánu, kterou zpracovali Stejskalová et Novotný (2008), kde je také, mimo jiné, upozorněno na omezenost rozsahu stávajících nástrojů krajinného plánování, které jsou, v případě potřeby náhledu na konkrétní

území z širší perspektivy, ne zcela vhodné.

Tuto obecně vedenou polemiku ukončím slovy, která uvádí Sklenička (2003) „Historická data jsou pro většinu studií, plánů a projektů v oborech krajinného plánování zcela nenahraditelným podkladem.“ A s tímto naprosto souhlasím, škoda jen, že jejich míra zohlednění je pouze na libovůli zpracovatele.

7.3 Rozeznané fragmenty historické krajiny a krajinný plán

Pro plánování krajiny a pro tvorbu krajinného plánu je esenciální nutností mít dostatek kvalitních podkladů, neboť na jejich základě se poté rozhodujeme, k nim přihlížíme a z nich se poučujeme za účelem vyvarování se chyb minulých. Domnívám se, že rozeznané prvky paměti konkrétní krajiny, mezi něž řadíme i cestní síť, vodní toky a vodní plochy, patří do skupiny základních podkladů. Opomene-li se hledisko paměti krajiny, nelze pak hovořit o solidním krajinném plánování, protože jakou hodnotu má takový plán, který nabourává neměnné a dovoluje vymazávat z krajiny to, co ji stabilizuje v plynutí času, co ji mnohdy charakterizuje a je pro ni doslova *typické*. Samozřejmě je možné snášet tisíc a jeden argument do nekonečné pře týkající se stanovení toho, kdy je již něco dost staré na to, aby nebylo moudré jej nechat se z krajiny vytratit, ale to není tématem této diskuse a je to otázkou debat filosofů.

Pohlédneme-li opětovně na informace získané interpretací zvolených mapových děl na Voticku, rozpoznáme kostru, jakýsi rámeček, krajinného vývoje. Zformují se před námi zásadní období, která determinovala podobu krajiny nynější. Pohled to však bude omezený ze samotného principu. Selektivní analýza nám nikdy nemůže zprostředkovat takovou šíři a především hloubku získaných údajů jako analýza ctící holistický přístup. Navraťme se ale k výsledku této práce. Je zřejmé, že rozpoznané je dílem obecného cha-

rakteru (sumarizace pro území a časová období), dílem charakteru velmi konkrétního. Mezi konkrétní výsledky patří, že můžeme s jistotou říci, že určitá cesta má svůj původ již například v 19. století a že přečkala bouřlivé 20. století nezměněna v délce pár set metrů/několika kilometrů... že určitá vodní plocha je v současné podobě již třeba celá dvě století anebo naopak přišla v posledních 20ti letech o třetinu své plochy... Na tyto skutečnosti by měl případný krajinný plán brát ohled a přiřknout jim určitý status/bodové ohodnocení/úroveň..., což by signalizovalo jejich hodnotu z hlediska historického předobrazu současné plánem regulované krajiny. Syntézou významů přiřknutých konkrétním prvkům konkrétní krajiny, vycházejících z celé plejády dalších podkladů, by tak vzešla určitá objektivnější hodnota. Tato hodnota – jako hypotetický součet – významů krajinných prvků z rozličných hledisek, by pak sloužila k rozeznání dílčích krajinných prvků, které by byly předmětem určité formy *krajinné regulace*.

Historické mapy nám dovolí interpretovat chronologický vývoj území. Jsou nám tak odhaleny jednotlivé etapy a můžeme říci, co v krajině bylo například v 1. polovině 19. století a co z toho zaniklo během následujících sta či sto padesáti let. Kontinuální prvek krajiny by pak měl být lépe chráněn před jeho historickou a vypovídací hodnotu snižujícími vlivy = *být cennější*. Přínos (pro předjímaný krajinný plán) vzešlý z rozeznání fragmentů krajiny historické je především dokonalejší poznání krajiny a s ním spojené efektivnější formování cílů a forem využití krajiny.

8. Závěr

Kulturní i přírodní krajina jsou bohatstvím každého člověka. Hodnota soudobé krajiny je ale zpravidla nepostihnutelnou současníky. O to více stav krajiny závisí na přístupu každého jedince k ní a mezi lidskou přirozenost nenáleží vševědoucnost, ze které by pramenilo všeobecné uvědomění, porozumění a docenění všech prvků a atributů krajiny i všech vztahů v krajinně rovném dílem. Právě z takových důvodů existují rozličné nástroje, které upravují, plánují, limitují a regulují. Nástroje stvořené znalými, které upravují vztah společnosti složené z většiny neznalých. Mezi tyto nástroje budiž řazeno i krajinné plánování, jehož nezbytným podkladem by měla být i historie krajiny.

Paměť krajiny, kontinuita a stabilita jsou spojenými nádobami. Cílem této práce bylo rozpoznat nositele těchto *vznešených* vlastností za využití historických mapových děl pro oblast Voticka. Zvoleno bylo, že předmětem této práce budou cestní síť, vodní toky, vodní plochy a objekty drobné sakrální architektury. Interpretací informací zaznamenaných v mapových dílech a jejich porovnáním bylo dosaženo rozeznání jejich kontinuity pro časový horizont mající svůj základ v 1. polovině 19. století.

Míra uplatnění historie krajiny jako jednoho z podkladů pro současné prostředky krajinného plánování není u našich hlavních krajinně-plánovacích nástrojů, jimiž jsou komplexní pozemkové úpravy a územní plánování, shodná. Stejně tak kooperace mezi oběma způsoby krajinného plánování není na ideální úrovni. Někdy dochází i k redukci míry pozornosti věnované volné krajinně jako takové uzavřením se do hranic omezeného, jinými slovy tradičního, počtu úhlů pohledu na krajinu.

Ve světle výše uvedeného se touto prací vine podpora myšlenky legislativního ukotvení krajinného plánování ve formě krajinných plánů,

jejichž náplní by tak mělo být řešení problematiky krajiny na hlubší syntetické úrovni a v širších souvislostech.

9. Přehled literatury a použitých zdrojů

Antrop, M., 2006: From holistic landscape synthesis to transdisciplinary landscape management. In: Benediktsson, K., (ed.): *Landslag, Náttúrusýn og Nýting Lands*. Leshefti 1, Reykjavík, 2008, str. 109-132.

Beneš, J., Brůna, V., 1994: Má krajina paměť? In: Beneš, J., Brůna, V., (eds.): *Archeologie a krajinná ekologie*, Nadace projekt Sever, Most, 81 str.

Boguszak, F., Císař, J., 1961: Vývoj mapování zobrazení území Československé socialistické republiky, III. díl: Mapování a měření Českých zemí od poloviny 18. století do počátku 20. století, Ústřední správa geodézie a kartografie, Praha, 79 str.

Brůna, V., Křováková, K., 2005: Interpretace map Stabilního katastru pro potřeby krajinné ekologie. *Kartografické listy – 13. ročenka Kartografické společnosti SR*, Kartografická společnost SR a Geografický ústav SAV, Bratislava, str. 25-33, ISBN 80-89060-07-2; ISSN 1336-5274.

Brůna, V., Křováková, K., Nedbal, V., 2004: Analýza krajinných složek na mapách stabilního katastru. In.: Balej, M., Jeřábek, M. (eds.): *Geografický pohled na současné Česko*. Acta Universitatis Purkynianae, Studia Geographica VI, UJEP, Ústí nad Labem, str. 289-296, ISBN 80-7044-577-7.

ČSÚ, 2006: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. Český statistický úřad, Praha, 759 str., ISBN: 80-250-1277-8.

Demek, J., (ed.), 1965: Geomorfologie českých zemí. NČSAV, Praha, 335 str.

Doležal, P., Pavlík, M., Střítecký, L., Dumbrovský, M., Martének, J., 2010: Metodický návod k provádění pozemkových úprav, Ministerstvo zemědělství ČR – Ústřední pozemkový úřad, Praha, 173 str.

Forman, R. T. T., Godron, M., 1993: Krajinná ekologie. Academia, Praha, 583 str., ISBN: 80-200-0464-5.

Gobster, P. H., 1999: An ecological aesthetic for forest landscape management. *Landscape Journal*, vol. 18, no. 1, str. 54-64.

Habart, Č., 1995: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Díl IV, AlfaPrint, Sedlčany, 756 str., ISBN: 80-901734-0-3.

Kupka, J., 2010: Krajiny kulturní a historické. ČVUT, Praha, 180 str., ISBN: 978-80-01-04653-1.

Lowenthal, D., 2007: Living with and looking at landscape. In: Benediktsson, K., (ed.): *Landslag, Náttúrusýn og Nýting Lands*. Leshefti 1, Reykjavík, 2008, str. 12-34.

Löw, J., Míchal, I., 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce, Kostelec nad Černými Lesy, 549 str., ISBN: 80-86386-27-9.

Marcucci, D. J., 2000: Landscape history as a planning tool. *Landscape and Urban Planning*, vol. 49, no. 1, str. 67-81.

Meinig, D. W., 1979: The beholding eye: ten versions of the same scene. In: Benediktsson, K., (ed.): *Landslag, Náttúrusýn og Nýting Lands*. Leshefti 1, Reykjavík, 2008, str. 3-11.

Mikšíček, P., 2005: Genius loci kulturní krajiny, sudetské zvlášť. In: *Tvoř naší země – krajina domova, Identifikace s místem a krajinou jako základ Evropy regionů*, sv. 3., Studio JB, Lomnice nad Popelkou, str. 41-50.

Neustupný, E., 1996: Tézé o pravěku a učebnice pravěku. *Archeologické rozhledy*, vol. XLVIII, no.2, str. 311-322.

Parsons, R., Daniel, T. C., 2002: Good looking: in defense of scenic landscape aesthetics. *Landscape and Urban Planning*, vol. 60, str. 43-56.

Plicka, I., 1997: Postavení a význam územního plánování v obnově venkova, In: Němec, J., (ed.): *Krajinotvorné programy*, Consult a Envitypo, Příbram, str. 247.

Sádlo, J., 1994: Krajina jako interpretovaný text. In: Beneš, J., Brůna, V., (eds.): *Archeologie a krajinná ekologie*, Nadace projekt Sever, Most, 81 str.

Sádlo, J., Pokorný, P., Hájek, P., Dresslerová, D., Cílek, V., 2005: Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí, Malá Skála, Praha, 248 str., ISBN: 80-86776-02-6.

Sedláček, A., 1927: Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl XV: Kouřimsko, Vltavsko a jz. Boleslavsko. J.P. [Pekař Josef], ČČH 33, 1927, 340 s.

Sklenička, P., 2003: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha, 321 str., ISBN: 80-903206-1-9.

Stejskalová, D., Novotný, I., 2008: Metodika krajinného plánu, VÚMOP, v.v.i., Brno, 85 str., ISBN: 978-80-904027-0-6.

Teplý, F., 1899: Paměti starožitného města Miličína a jeho okolí. Praha, In: Habart, Č., 1995: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Díl IV, AlfaPrint, Sedlčany, 756 str., ISBN: 80-901734-0-3.

Toufar, P., 2002: Česká Sibiř: Tajemnou českou krajinou, Start, Benešov, 324 str., ISBN: 80-86231-21-6.

Trpák, P., Trpáková, I., 2002: Analýza funkčnosti krajiny na základě specifických vyhodnocení indikačních skic map a svazků Stabilního katastru. In: Němec, J., (ed.): *Krajina 2002 od poznání k integraci*, MŽP ČR, Praha, str. 85-91, ISBN: 80-7212-225-8.

Tunka, M., 1997: Územní plánování a krajina, In: Němec, J., (ed.): *Krajinotvorné programy*, Consult a Envitypo, Příbram, str. 30-31.

Uhlířová, L., 2002: Současný stav využití starých map pro sledování krajinných změn. In: Němec, J., (ed.): *Krajina 2002 od poznání k integraci*, MŽP ČR, Praha, str. 93-95, ISBN: 80-7212-225-8.

Vlček, V., 1984: Zeměpisný lexikon ČSR: vodní toky a nádrže. Academia, Praha, 316 str.

Wylie, J., 2007: Landscape. Routledge, New York, 246 str., ISBN: 978-0-415-34144-8.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

AOPK ČR, 2005: Půdní mapa ČR: 23-11 Vlašim, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, [online] Dostupné na World Wide Web <http://www.nature.cz/publik_syst2/files08/2311.pdf>, [cit. 2011-03-18].

ČGS, 2011: Geologická mapa, Česká geologická služba, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://www.geology.cz/extranet/geodata/mapserver>>, [cit. 2011-03-18].

ČÚZK, 2011a: Stručná historie Katastru nemovitostí, Český úřad zeměměřický a katastrální, [online] Dostupné na World Wide Web <http://cuzk.cz/Dokument.aspx?PRARESKOD=10&MENUID=10017&AKCE=DOC:10-KATASTR_HISTORIE>, [cit. 2011-03-20].

ČÚZK, 2011b: Sbíрка map a plánů do roku 1850, Český úřad zeměměřický a katastrální, [online] Dostupné na World Wide Web <http://archivni-mapy.cuzk.cz/cio/data/sbirka_I/_menu/sbirka_I_bohemika_seznam_nahl_tem_p_03_01.html>, [cit. 2011-03-20].

Kyselka, I., Hurníková, J., Rozmanová, N., 2010: Koordinace územních plánů a pozemkových úprav, [online] Dostupné na World Wide Web <http://eagri.cz/public/web/file/81162/KoordinaceUP_310510.pdf>, [cit. 2011-04-14].

Město Votice, 2006: Jak se Votice vyvíjely, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://www.mesto-votice.cz/jak-se-votice-vyvijely/d-5827/p1=15350>>, [cit. 2011-03-20].

MMR, 2008: Politika územního rozvoje České republiky, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://www.mmr.cz/getdoc/873d1a09-3b9d-4a12-9924-e42eb641a0ad/III--Navrh-PUR-CR-2008>>, [cit. 2011-04-14].

MVČR, 2011: Adresy v České republice, Ministerstvo vnitra České republiky, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://aplikace.mvcr.cz/adresa/s/votic/ameri.html>>, [cit. 2011-03-18].

MZE, 2010: Pozemkové úpravy a tvorba krajiny, Ministerstvo zemědělství České republiky, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://eagri.cz/public/web/mze/posemkove-urady/posemkove-upravy/posemkove-upravy-a-tvorba-krajiny.html>>, [cit. 2011-03-18].

Rada Evropy, 2000: Evropská úmluva o krajině, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://www.spov.org/data/files/evropska-umluva-o-krajine-cesky.pdf>>, [cit. 2011-02-15].

Střítecký, L., Doležal, P., Doubrava, D., Marcián, F., Martének, J., Papoušek, J., 2010: Technický standard plánu společných zařízení v pozemkových úpravách, [online] Dostupné na World Wide Web <http://eagri.cz/public/web/file/49501/technicky_standard.pdf>, [cit. 2011-04-14].

Taylor, K., 2008: Landscape and Memory: cultural landscapes, intangible values and some thoughts on Asia. In: *16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible', 29 sept – 4 oct 2008, Quebec*, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://openarchive.icomos.org/139/1/77-wrVW-272.pdf>>, [cit. 2011-04-06].

ÚÚR, 2010: Principy a pravidla územního plánování, Ústav územního rozvoje, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571>>, [cit. 2011-04-14].

Vorel, I., Vorlová, J., Kupka, J., Hronovská, K., Sklenička, P., Bukáček, R., Culek, M., Bukáčková, P., Rusňák, J., Pala, P., 2009: Vyhodnocení krajinného rázu Středočeského kraje, 2. část, kapitola H, územně analytické podklady, [online] Dostupné na World Wide Web <http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/3A251557-56A5-4116-A550-FE490E6FD78B/0/S_kraj_kapitola_H_TISK.pdf>, [cit. 2011-03-20].

VÚGTK, 2011: Mapa III. vojenského mapování, Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://mapy.vugtk.cz/specialky/index.php?rs=2&lg=cze>>, [cit. 2011-04-14].

Zímová, R., 2011: Kartografická analýza map historických vojenských mapování, [online] Dostupné na World Wide Web <<http://projekty.geolab.cz/gacr/a/files/zimova.pdf>>, [cit. 2011-04-22].

10. Přílohy